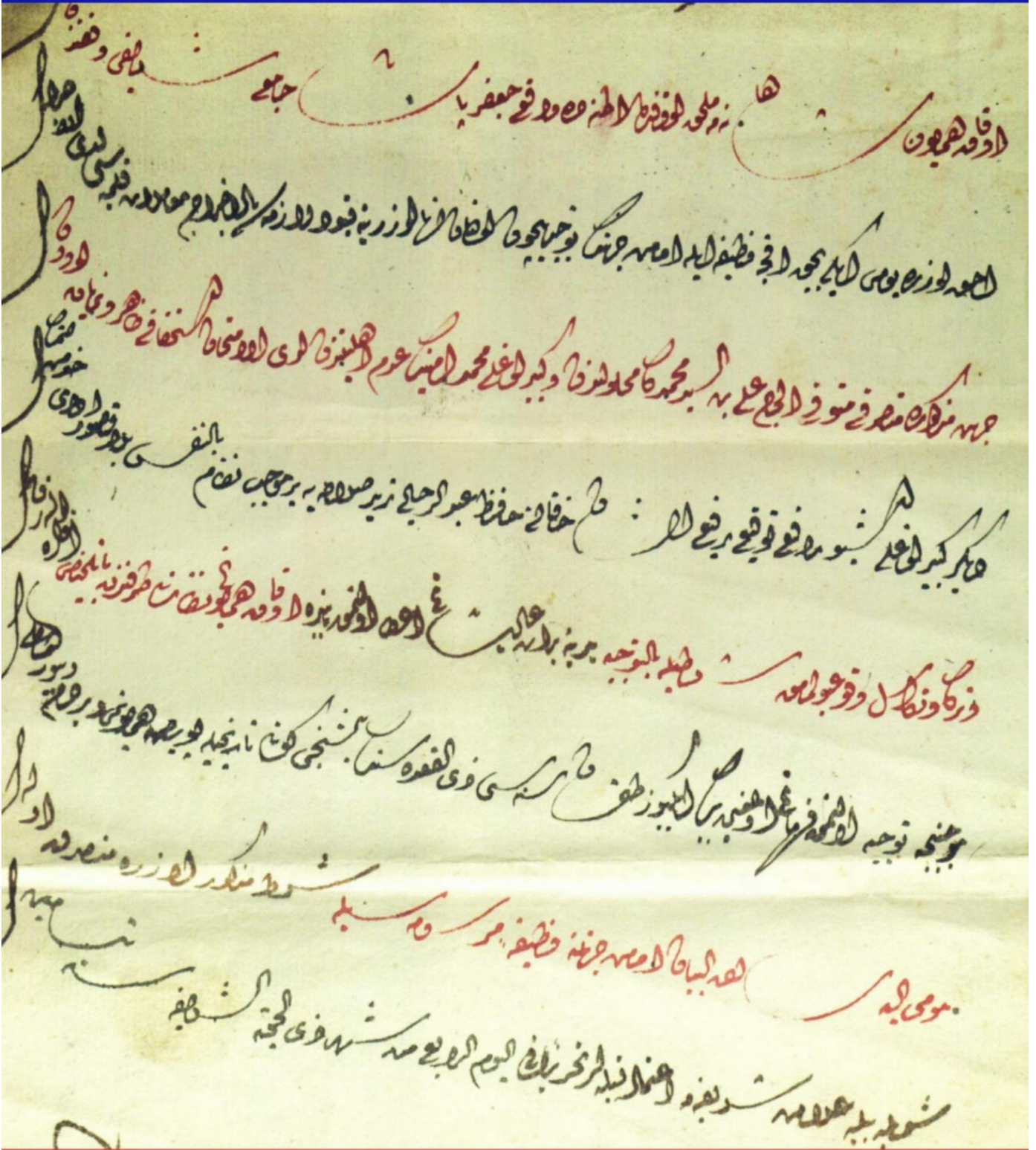

ZAFER ŞİK

DİVANİ HATTI VİDEOLU OKUMALAR

Görüntülü Konuşan Kitap

Divani Hattı Videolu Okumalar

Medrese-i Youtubiyye'den

Zafer Şık

Haziran 2020, Konya

Her Hakkı Mahfuzdur. ©

Mukaddime

Bu kitap bir Osmanlıca aşığı bir talebenin kendi imkânlarıyla çeşitli kaynaklardan, arşiv vesikalarından öğrendiklerinden ibarettir. Her hangi bir hocadan ders almadığım için okumalardaki hatalarımdan dolayı şimdiden özür diliyorum. Her şeyde olduğu gibi arşiv metinlerini iyi okumak ve divani hattına mümkün mertebe vakıf olmak için;

- Severek
- Sabır ve sebatla
- İhtiyaç his ederek

çalıştığımızda hakiki muvaffak olmamız mümkündür. Bu cihette;

- Metinlere uzun uzun bakın ki gözleriniz önce harflere sonra kelimelere aşına olsun. Buna gözlerin terbiyesi diyoruz.
- Okuduğunuz metni her cihette anlamaya çalışın. Bunun için kitabımızın sonuna bazı lügatler ekledik.
- Okuyamadığınız kelime için kendinize zaman tanıyın. Gidip hemen başkasına sormayın. Bu süre bazen çok uzun olabilir.
- Lügat kullanmayı alışkanlık haline getirelim. Lügatlerde veya internette rahatlıkla bulabileceğimiz açıklamaları başkasına sormak yerine kendimiz araştıralım. Velhasıl hazırcı olmamak bilginin kalıcılığı açısından çok önemlidir.
- Öğrendiklerimizi başkalarına aktaralım. Sosyal medya bu cihette hayırlı işlere vesile olabilir.

Bizler de yıllardır interneti nimet bilip sosyal medya hesaplarımızdan faal olarak Osmanlıca eğitime kametimizce katkıda bulunmaya çalıştık. Öyle ki bu hesaplarımızı bir nev' medreseye inkılap ettirdik ki sadece Youtube üzerinden 1100'ün üzerinde videolu okumalar gerçekleştirerek bu hesabımızı medrese-i youtubiyye haline getirmeye hamd olsun muvaffak olduk. Görüntülü Konuşan Kitap; Divani Hattı Videolu Okumalar adlı bu kitabımız da Youtube'taki derslerimizle paralel olup;

- Devlet arşivinden alınan belgenin özeti, künye bilgisi aynen muhafaza edilmiştir.
- Telefon, tablet veya pc'den bu pdf kitabı okurken belge altındaki linke tıklayarak Youtube'taki ilgili videoyu izlemeniz mümkün.
- Kitabımızın çıktısını alıp fiziki kitap haline kendiniz getirebilir, bu durumda QR kodla tekrar Youtube'taki ilgili videoya yine ulaşabilirsiniz.
- Belge çevirileri videolardaki okumalardan ibarettir. Ekstra yazıya dökülmedi.
- Muhtemel yanlış okumalarımıza karşın, ilgili videonun açıklamasını mutlaka okuyun. Yanlış kelimelerin doğrusu açıklamaya yazılmaktadır.
- Youtube videolarımız tamamen amatörce çekilmiştir. Kimi yolda, kişi parkta, kimi cami bahçesinde. Haliyle ortamda yer yer çok seslilik görülebilir. Bunun için de anlayışınızı istirham ediyorum.

Niyet hayır, akıbet hayır.

Dualarına muhtaç bir kardeşinizim.

Baki ve kalbi selamlarımla

Zafer Şık

Sultan 1. Mahmud'un tuğrası

Dîvânî Hattı

İran'da resmi yazışmalarda kullanılan Ta'lik hattı 15. yüzyılda Osmanlılara Akkoyunlular yoluyla gelmiş ve kısa zamanda büyük değişikliğe uğrayarak Divân-ı Hümâyûn'daki resmi yazışmalar için kullanılmaya başlanmıştır (berat ve ferman gibi). Bu sebeple Divânî adını almıştır. Türklerin icadı olan bu hattın daha süslü bir şekli Celi Divânî ise devletin üst seviyedeki yazışmalarında kullanılmıştır.

Divânî harf kurallarının el yazısı ile standart özelliklerinden biraz uzaklaştığı Kıрма Divânî hattı da vakfiye, hüccet, ilam ve ilmühaber gibi resmi kayıtlarda kullanılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 صَوْرَةٌ بَيِّنَاتٌ مِنْ حُرُوفِ الْاِسْكَالِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu bölümler, hattat Mehmed İzzet Efendi'nin hat kitabından alınmıştır.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

منظر العاصفین سدا روحانک ریفه ولاریجه ولا لا زینده ولفق قضا نیر وفتیری زیر جمیع
 ومنظر اود مبر وادوم قضا میر شری ووجوه مکسسه زیر بحر فوینع رفیع همیوه ولاق ایجاب معلوم لودنه
 مکمل محرو وینا فیرده حق سدا وکسته خانی نیر ما سرور ووجور ایبر غنمه وفتوری ولامه بحکم لایه

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

الدبر و يوه به فدر و عروس و ووه الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس

الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس
الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس الدبر و عروس

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

بلا باله و عند رة نفيف تمانه و سنا لغز و سنا فن رة لغز و

و سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و

لغز و سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و

سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و سنا فن رة لغز و

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

“Hâzâ min fadli rabbî.” 1313, Mehmed İzzet (Celi sülüs)

Hattat Mehmed İzzet:

Alî Efendi nâmında bir zâtın oğlu olarak H. 1257/M. 1841’de Kasımpaşa’da doğdu. Tam ismi Mehmed İzzet’tir. İbtidâ’î ve rüşdî mektepleri Kasımpaşa’da okuduktan sonra Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne’ye girdi. Mezun olduktan sonra mektebin hüsn-i hat muallimi oldu. Daha sonra tâbûr kâtibi olarak silk-i askerîye dahil olup zamanla alây kâtibliğine terfi etti. Ayrıca ilâve olarak Maçka’daki Askerî İdâdî Mektebi’nin rik’a muallimliği de uhdesine verildi.

Daha sonra askerlikten ihrâç edilerek Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne’deki eski vazîfesine iade edildi. H. 10 Receb 1280/M. 21 Aralık 1863 tarihinde mektebin idâdî sınıflarının, H. 2 Rebi’ü’l-âhir 1282/M. 25 Ağustos 1865 tarihinde de umûm idâdî sınıflarının hüsn-i hat muallimliğine tayin edildi. H. 22 Receb 1285/M. 9 Kasım 1868’de imtihânla Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi’nin hüsn-i hat mu’allimliğine nasbedildi.

Senelerce ifâ ettiği bu vazîfede iken tedricen sâniye sınıf-ı mütemâyizi rütbesine erişen İzzet Efendi, geçirdiği kalp krizi üzerine tekaüdünü isteyerek hizmetten çekildi. İki sene kalbinden muzdariblen yaşadıktan sonra H. 18 Şevvâl 1320/M. 18 Ocak 1903 tarihinde Cihângir’deki evinde vefât etti. Beşiktaş’ta Yahyâ Efendi Türbesi haziresine defnedilmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَبْرُ لَفْخِ لَوْلَا شَرْعُ لَوْلَا كَوْنُ لَوْلَا سَأَلَ لَوْلَا عَفْصُ بَاسِ كَلِمَةُ فَتَنَةٍ كَلِمَةُ وَتَمَزْ
 يَابِدَ لَوْلَا بَرْدُ لَوْلَا وَبِرْكَ لَوْلَا مَلَمَزْ لَوْلَا مَن بَوْلَا وَشَمَانِ لَوْلَا مَجْمُورْ
 وَبِرْشَاهُ لَوْلَا بَوْلَانِ بَوْلَانِ بَوْلَانِ بَوْلَانِ قَلْبُ لَوْلَا مَجْمُورْ وَبِرْشَاهُ لَوْلَا مَجْمُورْ
 نَهْ هَرْمَجْمُورْ بَاطِنُ نَوْرُ لَوْلَا جَنَابُ هَوِ وَرُودُ وَرُودُ وَرَمَا لَوْلَا نَعَابَا
 حَسَنَةُ لَوْلَا شَفَا وَرُودُ لَوْلَا مَجْمُورْ لَوْلَا مَجْمُورْ لَوْلَا مَجْمُورْ لَوْلَا مَجْمُورْ
 زَمْرَةُ صَاحِبُ وَكْرُهُ نَاجِيَةٌ لَوْلَا بَوْلَانِ وَرَمَا مَجْمُورْ وَرَمَا مَجْمُورْ وَرَمَا مَجْمُورْ
 مَقْبُولُ لَوْلَا مَجْمُورْ نَظْمُ مَجْمُورْ بَوْلَانِ كَوْنُ مَجْمُورْ مَجْمُورْ طَوْلَانِ كَتَبَتْ خَلِيلُ

Hattat Filiz Akgün Okatar. Not: Unutulmuş bir Osmanlı Cuma duası...

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

قائم مقام یا ساقی و فیو لاه و ریبا خیر شعاع کونرو و لک نایض نسائی مخلصا معلوم اولری بن یوزنجی
 جناب عالم السور الخفیة طونم بنم اندر خیری معینم یوقدر اهل اسلامه خیرت یوق و یو
 خیر نسائی خیرت و یز یور اول جناب خالق السموات والارض بزره باروم ایلسوه
 امین بووینا یکه مکر خرض نفس اماره به متابعین اولیوب انجو و ماضین اطقن والافس
 اللعبر و امین کریمه سنه مضمون اطاعت منقرونده حاصل اولو ایچونر بزم بیوک
 و شمعنر و حلال الک خلیس اولر یغمر یوقدر هر نه و قن نفسمزه خلیس اولور سه وین
 و شملری اول و قن مغلوب اولور هنر اصلاصم ایلسوه امین

Hattat Filiz Akgün Okatar

Not: Aslı, Sultan II. Mahmud'un hatt-ı hümayunu olan bu metin, hattatımız tarafından divani hatla yeniden kaleme alınmıştır.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

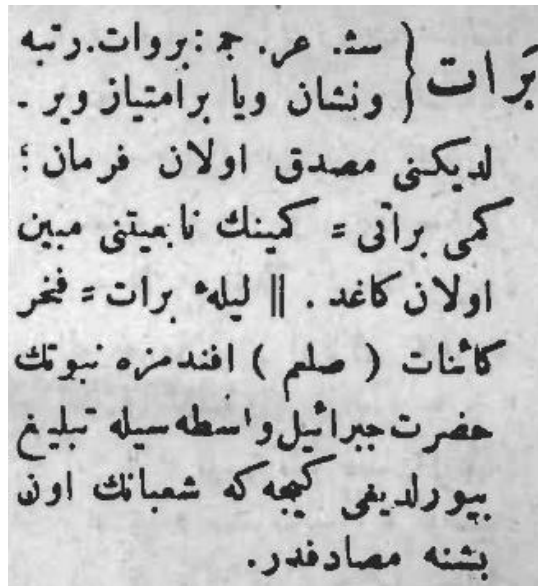
BERAT

Yazılı kâğıt ve mektup anlamına gelen ve Arapça asıllı bir kelime olan berat, herhangi bir memuriyete ve hizmete atananlara veya bir imtiyaz ve muafiyet verilmek üzere padişahın tuğrası ile verilen izin ya da tayin belgesidir. Beratlar kendi içinde farklı türlere ayrılırdı: Dîvân-ı Hümâyûn kalemlerinden verilen beratlarla; vezaret, beylerbeylik, voyvodalık, defterdarlık, tımar ve zeamet tevcihi, konsolosluk, muhtesib, şehir kethüdası

ve bazı aşiret reislerine verilen beratları örnek olarak verebiliriz. Maliye kalemlerinden verilen beratlar; mukataa, iltizam, mâlikâne, mülknâme, dizdârlık, tevliyet, imâmet, hitâbet, esnaf kethüdalığı, yurtluk ve ocaklık gibi maliyeyi ilgilendiren konularda hazırlanırdı. Ayrıca kadıaskerler tarafından verilen askerî beratlar vardı ki, kadı, müderris, muallim ve vakıf görevlilerine verilen beratlar bu türdendir.

Osmanlı Devletinde zaman zaman yapılan tahrirler, padişahların değişmesi, kayıp, berat sahibinin feragat etmesi, ölümü veya görevinden azledilmesi gibi nedenlerle beratlar yenilenirdi.

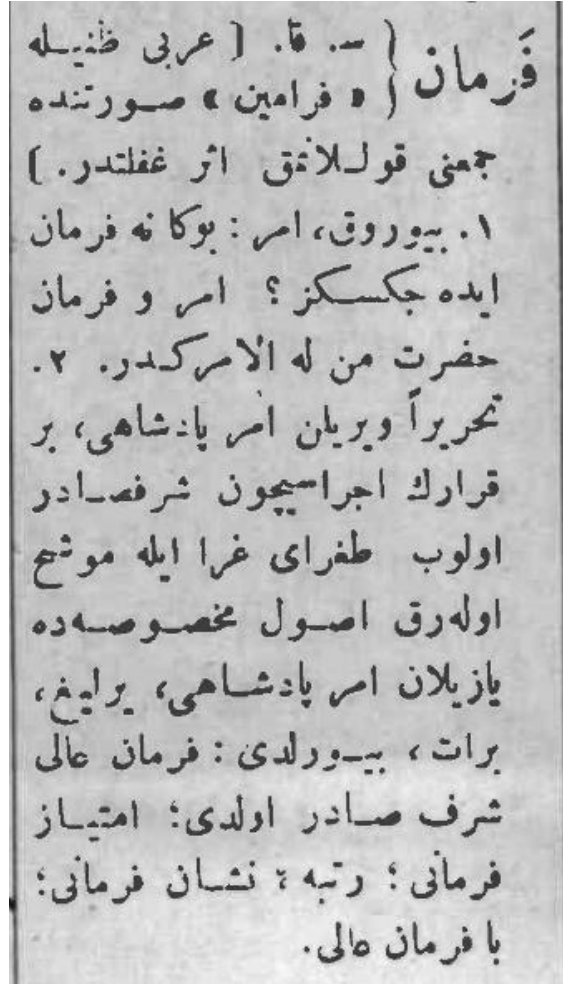
Bir beratın verilmesi için istek sahibinin arzuhalı veya bir vazifelinin arzı gerekirdi. Daha sonra arza mugayir bir bilginin olup olmadığı ilgili kalemlerden kontrol edilir, eğer beratın verilmesinde bir mahzur yoksa sadrazamın buyuruldu denilen nihai kararı not düşülürdü. Divan ve Maliye beratı oluşuna göre ilgili kurumlarda kaleme alınan berat, gerekli makamlarca imzalandıktan sonra son işlem olarak nişancı tarafından tuğra çekilir ve sahibine silindir kutular içinde elden teslim edilir veya gönderilirdi.

Kâmûs-ı Türki'de berât maddesi

Yukarıdaki bu ferman gallica.bnf.fr'den alınmıştır. 1. Mahmud tuğralı bu ferman hicri 1161 tarihinde Mısır valisi Mehmed Ragıp Paşa'ya hitaben yazılmıştır.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Kâmûs-ı Türkî'de fermân maddesi

FERMAN

Ferman kelimesi Farsça “fermûden” mastarından türemiş olup, emir, irade ve buyruk anlamına gelmektedir. Osmanlı Diplomatîğinde ise, herhangi bir meseleye dair padişahın resmi ve tuğralı emridir. Vesikalarda geçen hüküm, tevkîf, biti, misâl, yarlğı, berât, menşûr ve nişân terimleri de, padişahın yazılı ve tuğralı emri olmak hasebiyle çok kere ferman anlamında kullanılmıştır. Fermanlar, konusu münasebetiyle ilgili Divan-ı Hümayun kalemlerinden birinde yazılır, özet şekli Divan

Sicillerine kaydolunur, ardından Nişancı tarafından tuğra yazılarak sahibine gönderilirdi. Ulaştığı yerin kadısı tarafından da kontrol edilen ferman, şer’iye siciline kaydolunur ve yürürlüğe girerdi.

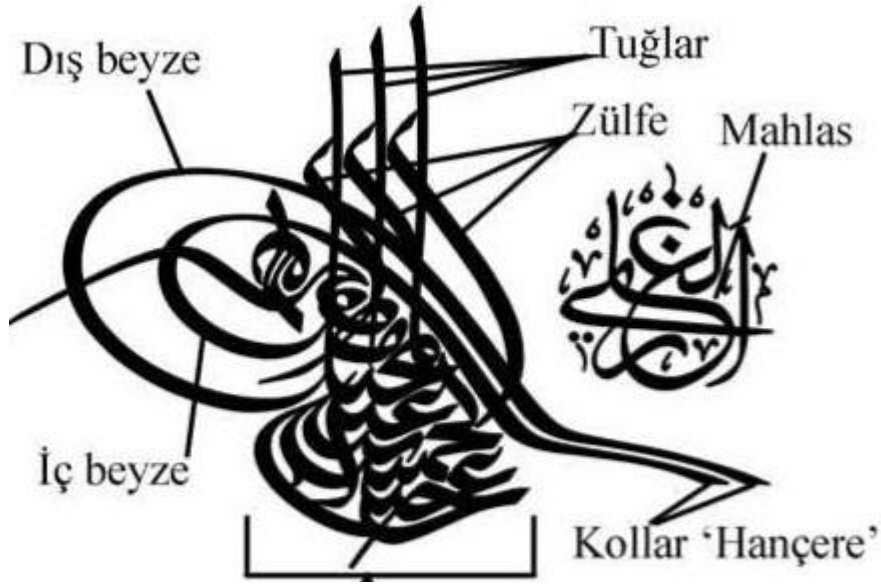
Fermanlar iki nedenle hazırlanırdı. Birincisi sefer, asker sevki, vergi ve her türlü devlet işlerine dair olan fermanlar Divan-ı Hümayun’un kararı ve padişahın emri ile

yazılırdı. İkincisi de taşradaki devlet görevlilerinin veya halkın dilekçesi veya mektubu üzerine Divan'da görüşülmesi ve padişahın emri ile karara bağlanması üzerine yazılırdı.

Bir ferman, üst tarafında "hüve" kelimesi yazılarak Allah adının zikredilmesiyle başlar, altına da padişah emrinin göstergesi olan tuğra konularak

devam ederdi. Ardından gönderilenin isminden önce rütbesine göre resmi elkâbı yazılır, fermanın gönderilmesinin sebebi, padişahın muradı, gereğinin yapılması hakkında dua, en sonunda da tarih ve fermanın yazıldığı yer zikredilirdi.

Tuğranın Kısımları

Bir tuğra örneği

Fermân ve Berâtın Rükünleri

Fermânın en üstünde davet olarak isimlendirilen hüve ifadesi var iken berâtta; Hüve'l-ganiyyü'l-mugni'l-mu'in", Hüve'llâühü'l-mu'inü'l-fettâh", Zikrullahi teala a'la ve bi't-takdîm ehakk u elyak u evla" misâli cümleler olabilir.

Tuğradan sonra fermân muhatabın elkab ve unvanı ile başlarken berâtler nişan ile başlar sonrasında elkab ve unvan bulunur.

Fermân ile berâtı ayıran en önemli husûs nişandır. Tuğraların hemen altına ve celi dîvânî hattı ile imla edilir. En çok kullanılan formüllerden biri şudur;

"Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-i hakânî nefeze bi'l-avni'r-rabbânî hükmü oldur ki"

Fermânlarda çokça kullanılan bir elkab ve unvan örneği;

—Düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-âlem, müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib, mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-iclâl, müşeyyid-i erkânî's-saâdeti ve'l-icâl, el-mahfûfû bi-sunûfî avâtıfı meliki'l-a'lâ ..."

Diğer rükünler aynıdır.

Nakil/iblağ (söz konusu olan meselenin evveliyatı ve yeni durumu ile ilgili ve bildirilmek istenen hususların izah edildiği cümleler), Emir/hüküm (karşı tarafa netice olarak bildirilen ilgili hükümler.), tehdid/te'kid (hükümlerin yemin ile karşı tarafa bildirilmesi), tarih, mahall-i tahrîr (belgenin nerede yazıldığı).

Fermân metinlerinde 'fermân' ibaresi, berâtlarda da 'berât, nişan' ifaları yer alır.

Genç Osman tuğralı bir beratta celi-divani hatla yazılmış bir nişan örneği.

Nişancı : Ferman ve berat gibi belgelerin tuğralarını çeken Divan-ı Hümayun üyesi kişidir.

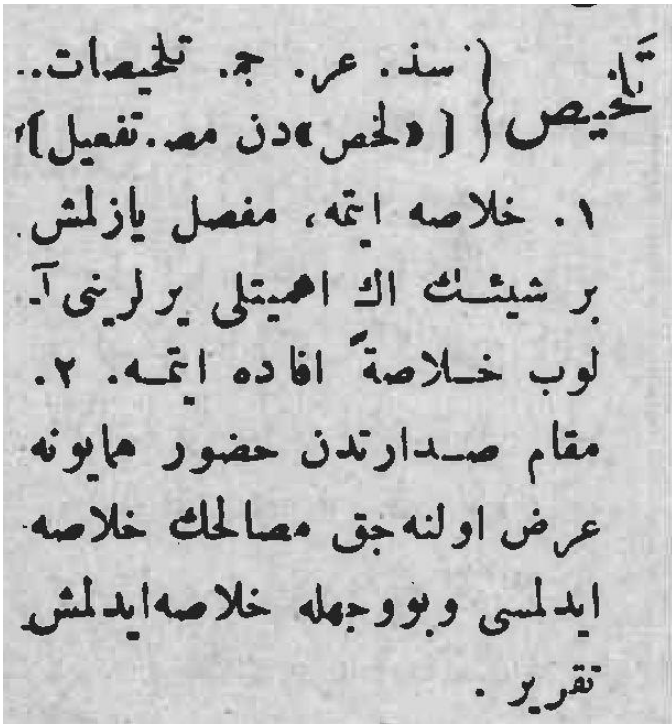
[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Bosna eyaleti üzerinde ihdas olunan primet men ve def olmak için Hatt-ı Hümayun varit olup fırkabeyi olan Yusuf Bey hattı- humayuna muğayir primet namıyla külli akçe aldığından meni hakkında Bosna beylerbeyisine ve fırka kadısına hitaben emr-i şerif ricasına dair yazılan arzuhal. a.g.tt

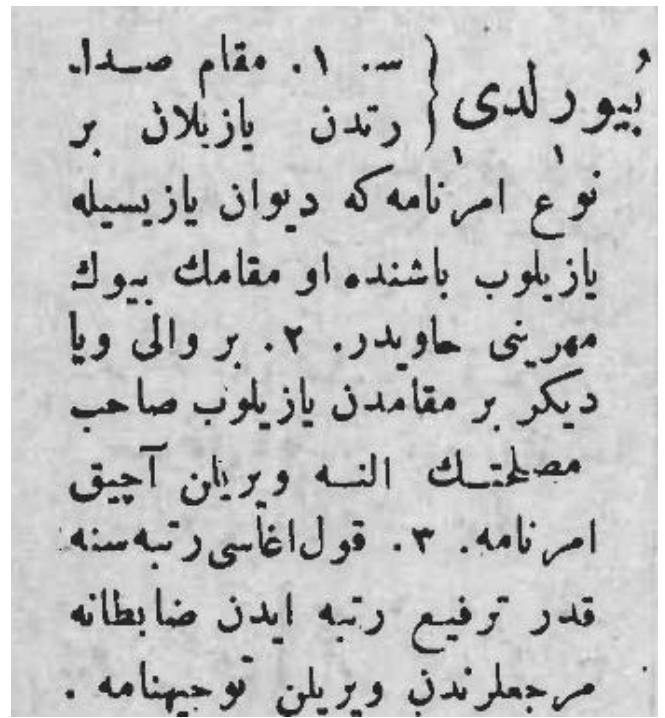
Yer Bilgisi : 1 - 36

Belge Tarihi : H-29-12-1084

Kurum : İE.ŞKRT

Kâmûs-ı Türkî'de telhîs maddesi

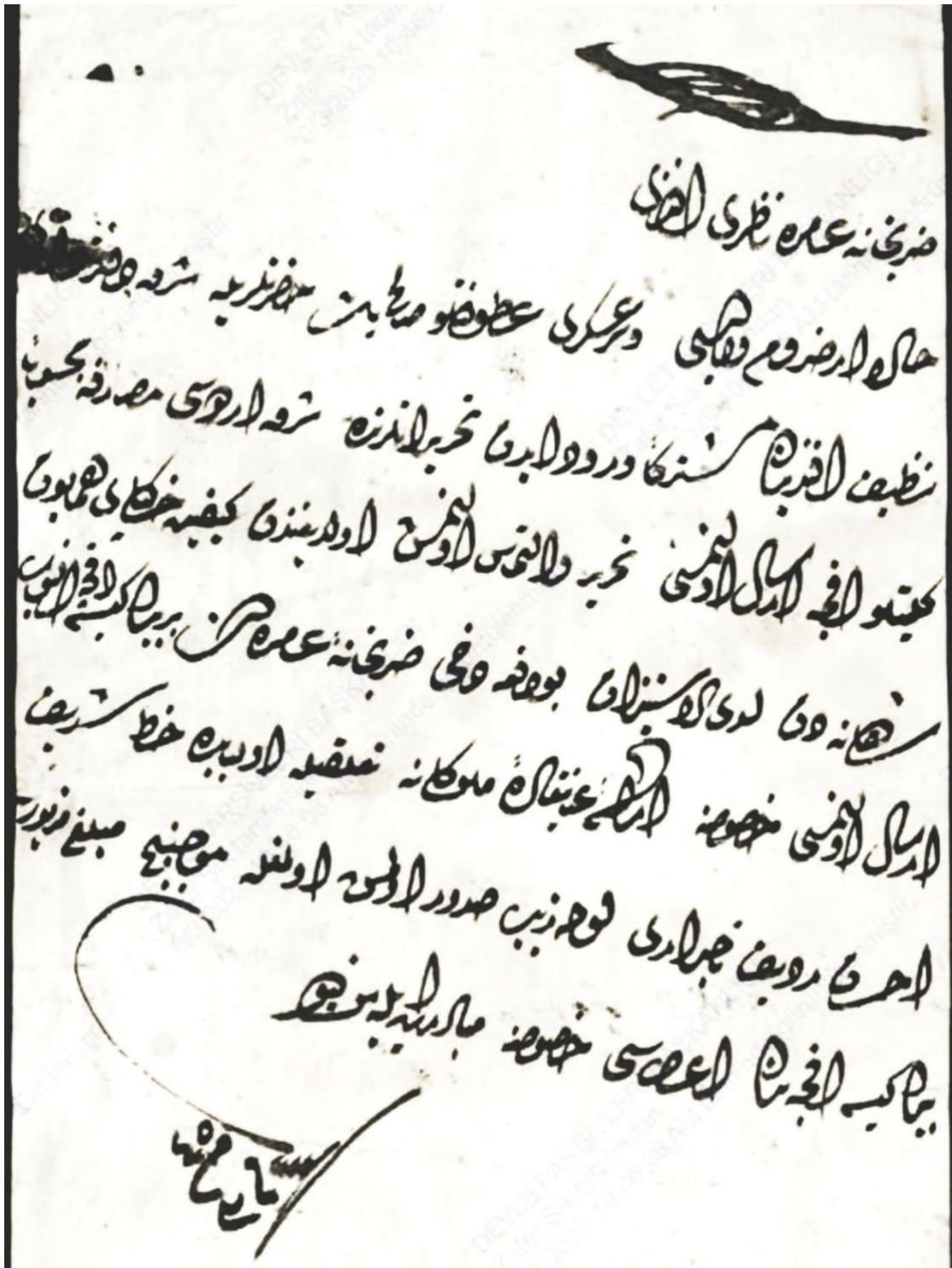

Kâmûs-ı Türkî'de buyruldu maddesi

Telhîs: Sadrazam veya daha alt makamlardan pâdişâha iznini, görüşünü yâhut emrini almak için yazılan ve konunun özetini içeren yazı.

Buyruldu: Osmanlı Devleti'nde sadrâzam, vezir, beylerbeyi, kaymakampaşa gibi yüksek mevki sâhibi devlet adamlarının kendilerine arzedilen meseleler hakkında verdikleri yazılı emir.

Belge Özeti : Erzurum Vali ve Seraskeri Salih Paşa ile Şark Defterdarı Nazif Efendi'nin müşterek tahriratlarıyla istedikleri mebaliğe mukabil bir bin kese akçenin Darphane'den tesviyesi.

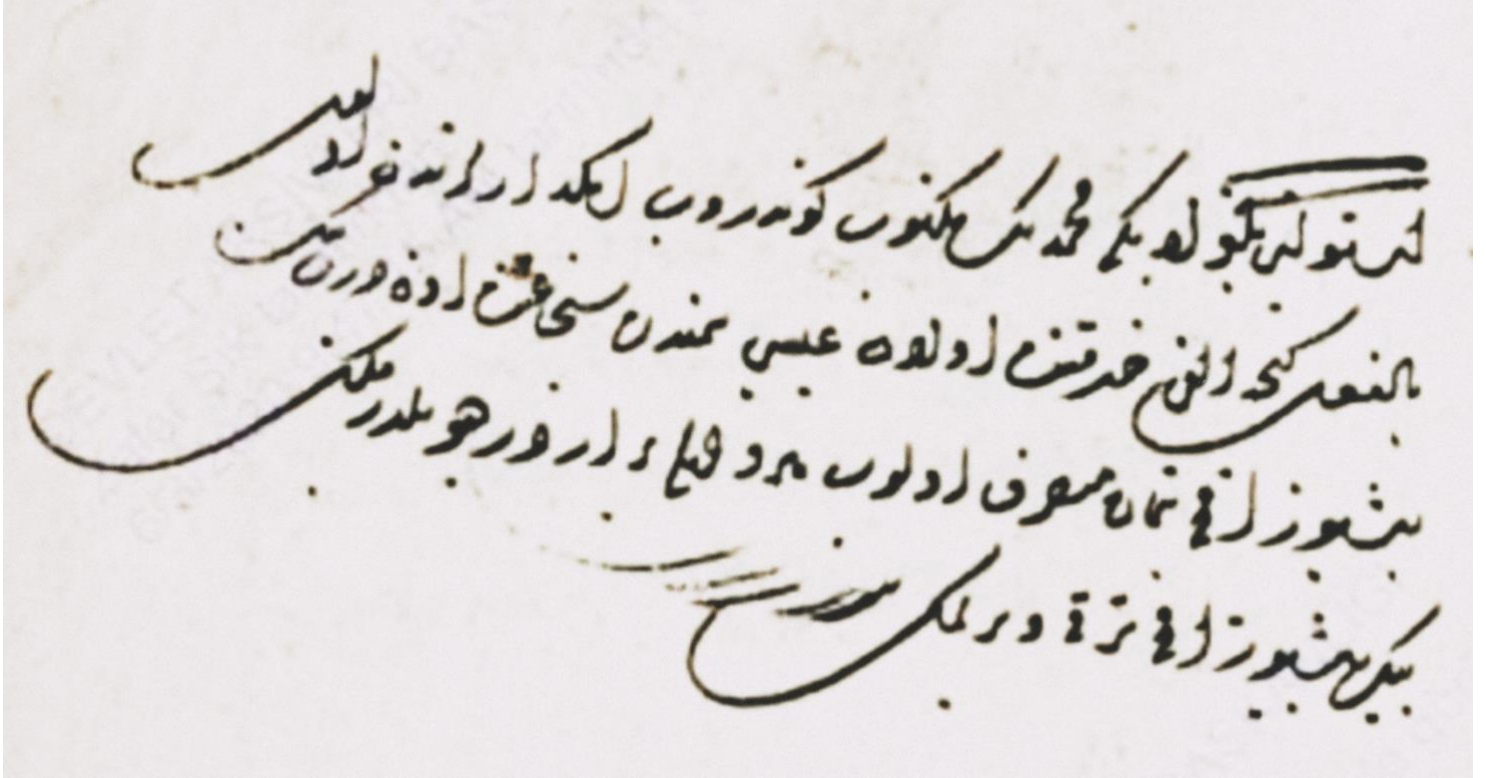
Yer Bilgisi : 1 - 9

Belge Tarihi : H-03-01-1245

Kurum : C..DRB.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : İstolni Belgrad beyine buyuruldu.

Yer Bilgisi : 25 - 1685

Belge Tarihi : H-23-02-982

Kurum : A.{DVNSMHM.d...

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Mühimme Defterleri: Dîvân-ı hümâyûn muntazaman toplandığı zamanlarda her dîvân toplantısında görüşülen siyasî, içtimaî, malî, idarî ve örfî kararların kayıtlarını ihtiva eden defterlere “mühimme defterleri” denirdi. Dîvân toplantılarında zabıt tutma usulü olmayıp, görüşülen işin neticesi, yani karar sureti, dîvân kâtipleri tarafından kaleme alınırdı. Bu karar suretini daha sonra Reisü'l-Küttâb gözden geçirip tashih eder ve daha sonra icab eden yere yazılır ve en son olarak nişancı tarafından, hüküm veya fermanın tuğrası çekilirdi. Dîvân-ı hümâyûn işlerinin Bâbîâlî'ye nakli sırasında, mühimme defterleri de, oraya taşınmıştır. Elde mevcut mühimme defterleri, 16. yüzyıl ortalarından başlamaktadır. Ekseriyetle divani kırması hattı ile yazılırlar.

[illegible]

Belge Özeti : 017 Numaralı Mühimme Defteri

Yer Bilgisi : 17 -

Belge Tarihi : H-29-12-979

Kurum : A.{DVNSMHM}

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Siyaset etmek: Osmanlı arşivlerinde idam etme, öldürme anlamında kullanılmıştır.

Arşiv Okumalarında Hicri Ayların Kısaltmaları ve Genel Bilgiler

Osmanlıcada Arabi aylar için ve genellikle de resmi metinlerde kullanılan kısaltmalar şöyledir:

Muharrem: م (M.)
 Safer: ص (S.)
 Rebiü'l-evvel: را (RA.)
 Rebiü'l-ahir: ر (R.)
 Cemaziye'l-evvel: جا (CA.)
 Cemaziye'l-ahir: ج (C.)
 Receb: ب (B.)
 Şa'ban : ش (Ş.)
 Ramazan: ن (N.)
 Şevval: ل (L.)
 Zilkade: ذا (ZA.)
 Zilhicce: ذ (Z.)

Not: Tarihlerde hicri aylar gerek uzun yazılırken ve gerekse kısa kodlarla yazılırken nokta kullanılmaz.

Arşiv okumalarında Rumi aylarda kısaltma kullanılmaz. Sadece Hicri aylar için kullanılır. Bazı ayların ilk harfi (Muharrem, Safer Şaban) kod olarak alınırken bazılarının son harfi (Receb, Ramazan, Şevval) kod olarak kullanılmıştır. İki kelimededen oluşan ayların önce gelen ay, birinci ve ikinci kelimelerin ilk harfini almıştır (Rabiu'l-evvel, Cemaziye'l-evvel, Zilka'de). Geri kalan aylar da ilk harfi kod olarak kullanılmıştır (Rabiu'l-ahir, Cemaziye'l-ahir, Zilhicce).

Ayrıca hicri ayların ilk günü için GURRE

ve son günü için SELH ifadesi kullanılır.

Ayın son günü niçin GAYET, NİHAYET kelimelerinin de kullanıldığını yer yer görmekteyiz.

Hicri aylarda ayın ilk on günü (1-10) için EVAİL, ikinci on gün için EVASIT (11-20) ve son on gün için de EVAHİR (21-30) ifadelerinin kullanıldığını görüyoruz.

Tarihlerde tarihin solunda yazan dikey uzun çizgi "fi" ifadesidir. Fi bazı metinlerde açık şekilde yazılırken bir çoğunda uzun bir elif şeklinde yazılmaktadır. Yıl yazılan kısmın altındaki yatay çizgi "sene" demektir.

Arşiv belgelerinde genelde iki basamaklı yıllar hicri 13. asır için kullanılmıştır. Mesela; "Fi 15 ramazan sene 45" tarihindeki 45 senesi hicri 1245'tir.

Hicri bir ay miladiye çevirirken; hicri tarihi 33'e bölüp bulunan sonucu aynı tarihten çıkarttıktan sonra üzerine 622 ilave ediyoruz. Veya hicri bir tarihi 0,97 ile çarptıktan sonra 622 ilave edilir.

Ayrıca Osmanlı döneminde askerlerin maaşlarını (ulûfe, mevâcib) aldığı üç aylık dönemlere verilen isimler şöyledir:

Masar (مصر): Muharrem, Safer, Rebiü'l-evvel

Recec (رجع): Rebiü'l-ahir, Cemaziye'l-evvel (veya Cumâde'l-ûla), Cemaziye'l-ahir (veya Cumâde'l-âhire)

Reşen (رشن): Recep, Şaban, Ramazan

Lezez (لذذ): Şevval, Zi'l-ka'de, Zi'l-hicce

İsimler , ayların ilk harfleri kullanılarak oluşturulmuştur.

İsimler , ayların ilk harfleri kullanılarak oluşturulmuştur.

Kısaltmalar hicri kodlamalara göre yapılmış olup iki harfli kodların birinci harfi kullanılmıştır. Sadece RECEP ayının kodu olan B yerine burada ilk harf olan R esas alınmıştır.

Keza tarihlerde erbain-hamsin ifadeleri de yer alır ki; erbain, kışın başlangıcı olan 9 kanun-ı evvel (22 aralık)'den itibaren gelen kırk gündür ve 17 kanun-ı sani (31 ocak)'ye kadardır. Hamsin ise elli olup, erbainden sonra gelen 50 günü ifade eder.

[illegible]

Belge Özeti : Şikayet ahkam defteri parçası. a.g.tt.

Yer Bilgisi : 980 -

Belge Tarihi : H-29-12-1016

Kurum : A.{DVN.ŞKT.d...

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Ahkam Defteri nedir?

Ahkâm, hükümün çoğulu olup burada "padişah buyruğu" anlamına gelmektedir. Osmanlılar'da hükümler bizzat padişah tarafından ısdar edilmez, padişahın yetki verdiği makam veya bu makama bağlı daireler, onun adına hüküm verebilirlerdi. Bu bakımdan hükümler sadâret makamından veya defterdarlıktan çıkardı. Sadâret makamından çıkan hükümler daha ziyade ferman genel adını taşırdı. Bunların bir suretlerinin toplandığı defterlere defâtir-i umûr-ı mühimme, ahkâm-ı mühimme veya kısaca mühimme adı verilirdi. Defterdarlıktan çıkan ahkâmın toplandığı defterlere ise ahkâm-ı mâliye denilirdi. Bunlar defterdarlığa bağlı başmuhasebe, başmukâtaa, mevkûfat gibi kalemlerde hazırlanırdı. Başmuhasebe ve başmukâtaa dairelerinden çıkan emir ve tezkirelere, muhâsebe-i evvel ahkâmı, mukâtaa-i evvel tezkire ve ahkâmı adı verilirdi. Nüzûl, sürsat, bedel-i kürekçi gibi vergilerin toplanması ve bunlarla ilgili diğer hususlar, mevkûfat ahkâmı veya mevkûfat defterleri denilen defterlere kaydedilirdi.

Önceleri bu kabil maliye ahkâmı için Rumeli ve Anadolu defterdarlıklarında defter tutulduğu halde, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren maliye kalemlerinin artması ile her bir kaleme ait ayrı defterler tanzim edilmiştir. Bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhtelif tasniflerde yer alan maliye ahkâm defterlerinin en eskilerinden biri, 927 (1521) tarihli olup Kâmil Kepeci Tasnifi'nde (nr. 61) yer almakta ve daha ziyade Rumeli'ye ait malî ahkâmı ihtiva etmektedir. Gerek bu tasnifte gerekse maliyeden müdevver defterler serisinde maliye ahkâm defterleri bulunmaktadır. Ancak bu tasniflerde "ahkâm defterleri" adıyla kayıtlı defterlerin hepsi, maliye ahkâmı özelliğini göstermemektedir. Maliye ahkâmı, XVIII. yüzyıldan itibaren yeni kurulan Evâmir-i Mâliye Kalemî'nde tanzim edilmeye başlanmıştır. Bu kaleme ait defterler de yine Kepeci ve maliyeden müdevver defterler tasnifindedir. Ayrıca, İbnülemin, Ali Emîrî ve Muallim Cevdet tasniflerinde de maliyeye ait ahkâmı toplayan defter parçalarına rastlamak mümkündür. Hatta mühimme defterleri serisi içinde de maliyeye ait ahkâm defterleri yer almaktadır. Meselâ kırk bir numara ile kayıtlı defter, Anadolu Defterdarlığı'ndan çıkan ahkâmı toplamaktadır.

Bunların yanı sıra maliye ahkâmı vasfını taşımayan ve Dîvân-ı Hümayun'a ait olup daha ziyade XVII. yüzyılda görülen şikâyet defterleri serisi de ahkâm-ı şikâyet defterleri adını taşımaktadır. Ahkâm-ı şikâyet defterleri 1058-1229 (1648-1814) yılları arasında tutulmuştur ve tasnife açık 208 defterden ibarettir. Ayrıca 1155'ten (1742) itibaren eyaletlere göre ayrı defterler tanzim edilmiştir. 1255 (1839) tarihine kadar gelen bu defterler Anadolu, Sivas, Trabzon, Diyarbakir, Şam, Adana, Karaman, Halep, Erzurum, Maraş, Rakka, Rumeli, Özü, Silistre, İstanbul, Bosna ve Mora'ya aittir. Bugün arşivde devam eden tasnif çalışmaları sırasında ahkâm defterleri karakteri taşıyan defterlerin bulunması mümkündür.

Kaynak: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Belge Özeti : Erzurum Ahkam Defteri 006

Yer Bilgisi : 6 -

Belge Tarihi : H-29-06-1195

Kurum : A.{DVNSAHK.ER..d

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Meraklısına:

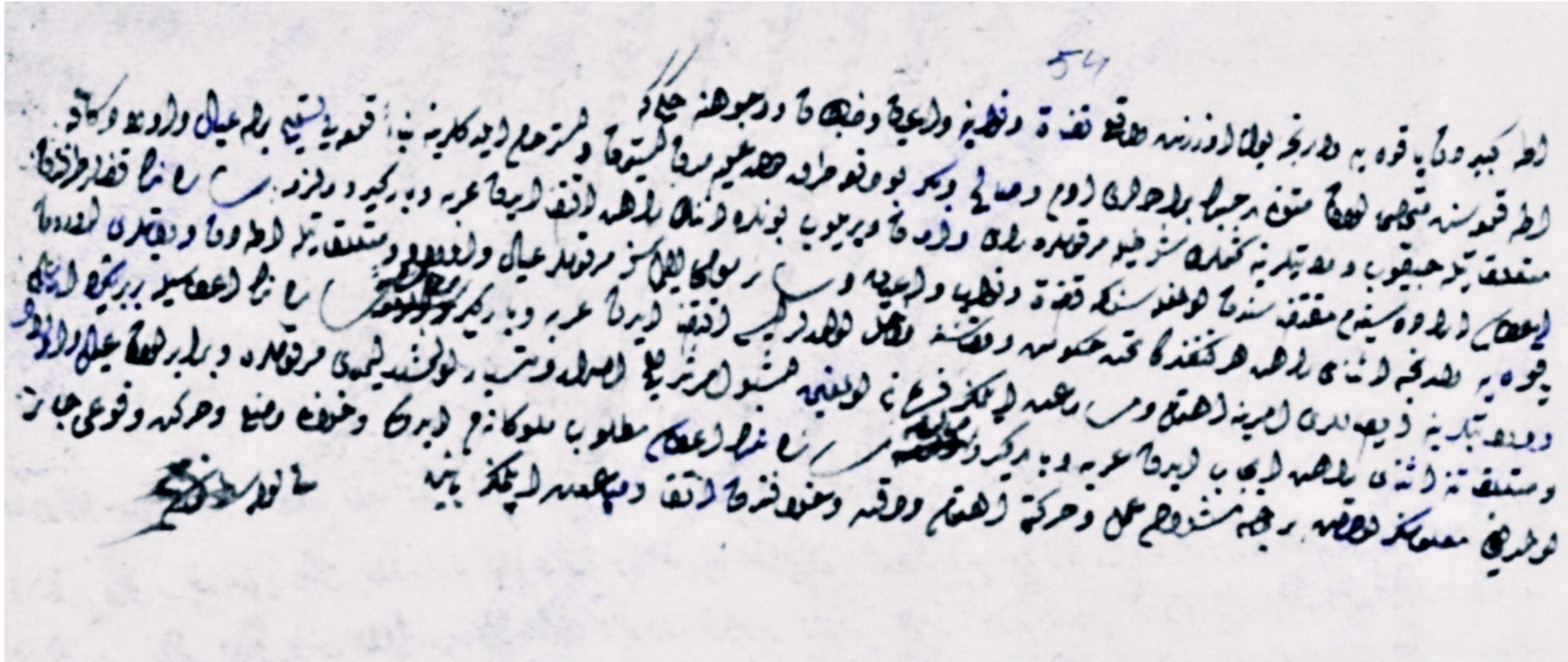
Osmanlı padişahlarının hemen hepsi adına 'gazi' unvanıyla hutbelerde adına dua edilmiştir. Bu gazi unvanı tuğralarına işlettiren ise iki padişaktır; Sultan II. Abdülhamid Han ile Mehmed Reşad.

Abdülhamid Han'ın tuğrası

Mehmed Reşad'ın tuğrası

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : 008 Numaralı Mektume-i Mühimme Defteri

Yer Bilgisi : 8 -

Belge Tarihi : H-29-12-1246

Kurum : A.{DVNSMKM.MHM.d

Zafer Şık

Mühimme-i mektûm:
Gizli olarak yazılan
hükûm ve fermanları
içeren defter.

Ketebehü RÂKIM

MERAKLISINA

- Ketebehu كتبه: (Onu yazdı). Bunu yazan anlamındadır.
- Nemekahu نمقه: (Yazan kendisinden bir söz katıyorsa).
- Harrarahu حرره: Tahrir etti, yazdı.
- Rakamehu رقه: Harekeli yazmışsa,
- Sevvedehu سوده: Karalama veya tevazuundan,
- Meşşekahu مشقه: Meşke baka- baka yazmışsa veya kendisi meşk yapmışsa,
- Nesehahu -Setarahu نسخه سطره: İstinsak, kopya suretiyle yazmışsa ve aynen taklid etmiş ise;
- kalledehu قلده... gibi kelimeler yazılır.

İmza yerinde bu kelimelerden sonra aşağıda görülen tevazu kelimeleri de yazılabilir:

Tevazu kelimeleri:

- el-fakir الفقير (fakir)
- el-müznib المذنّب (günahkâr)
- el-hakir الحقير (zavallı)
- er-raci الراجى (isteyen, dileyen)

Dua kelimeleri:

- ğufira lehu غفر له (mağfiret edilsin)
- ğufira zunubehu غفر ذنوبه (günahları affolsun)... gibi ifadeler hüsn-ı hat levhalarının, yazıların imza yerinde görülebilir.

Hattât: Hat sanatkârı, bunu meslek olarak seçen kimse.

Kâtib: Bir resmî dâirede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı.

Vak'a-nüvîs: Osmanlı Devleti'nde zamânın olaylarını kaydetmekle görevli resmî devlet târihçisi.

Nüvîs: Yazan, yazıcı. Örnek; hikâye-nüvîs, hamse-nüvîs, lügat-nüvîs, târîh-nüvîs... vs.

Ruznamçe: Osmanlı devlet teşkilâtında günlük hesapların yazıldığı gelir ve gider defteri, ruznâme.

Ruznamçe kalemi: Her gün mukâtaa, mevkûfat ve cizyeden toplanan geliri, hazîneye giren kumaş, altın, gümüş ve saireyi kaydetmek, hesaplarını yapmak, başdefterdarlığın günlük gelir ve giderlerini gözden geçirmek, görevlilerin maaşlarını vermek gibi işlere bakan dâire.

Ruznamçe-i evvel: Hazîne-i âmire dâiresinin âmiri.

Ruznamçe-i sâni: Ruznamçe-i evvelin yardımcısı.

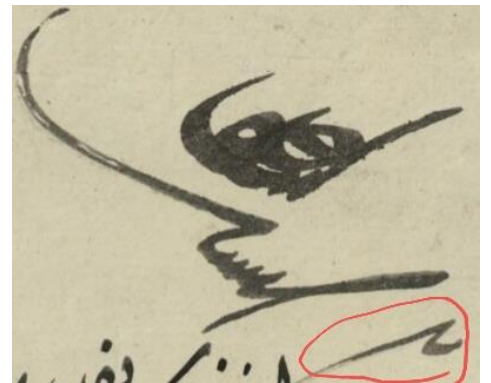
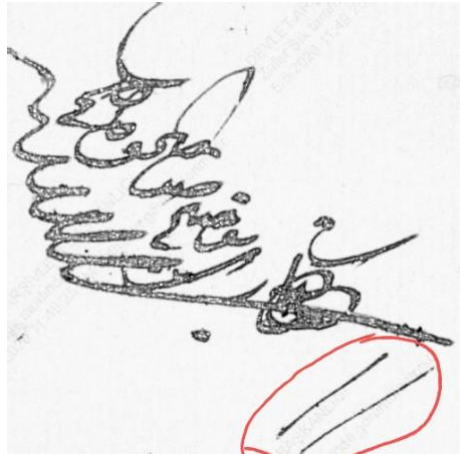
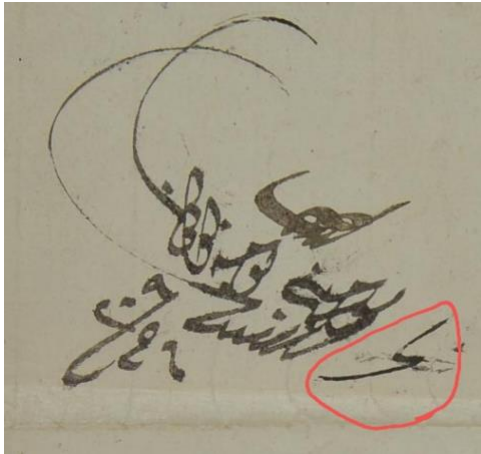
Meraklısına

Sahh: Doğrudur, yanlışsızdır manasında olup, parafvari yazılan bu kelime üst makamım kendisine yollanan metni tasdik ettiğini gösterir.

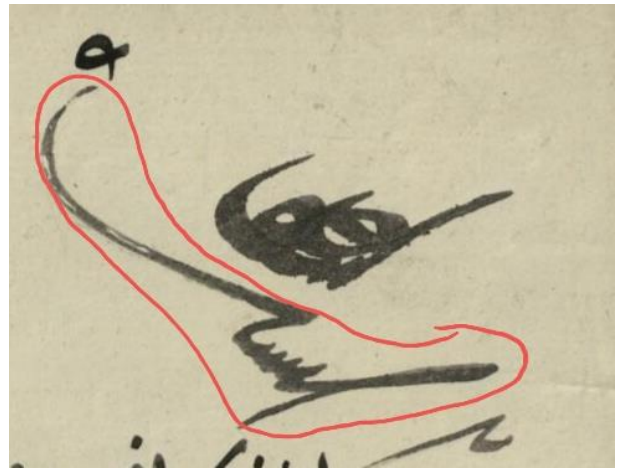
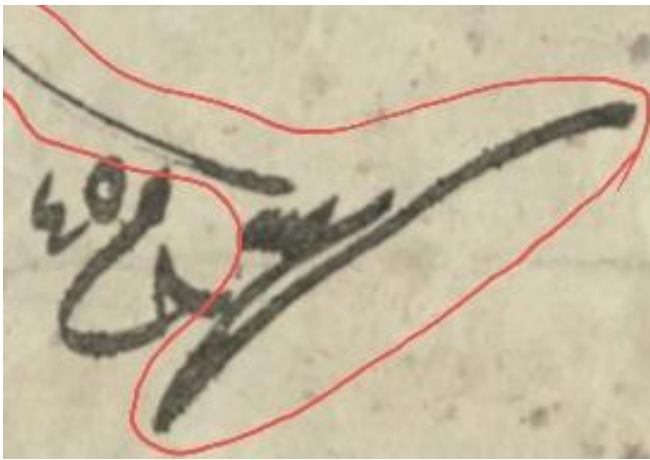
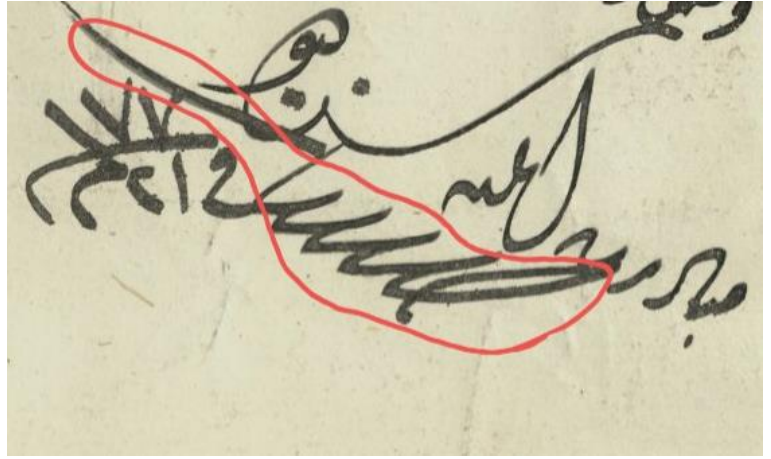
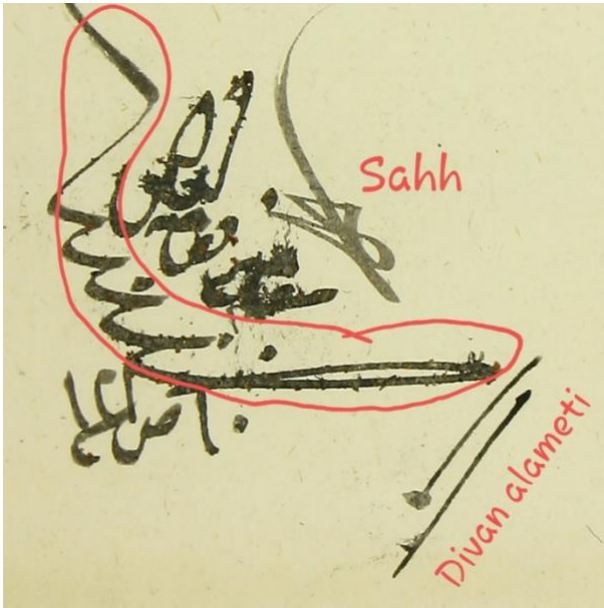

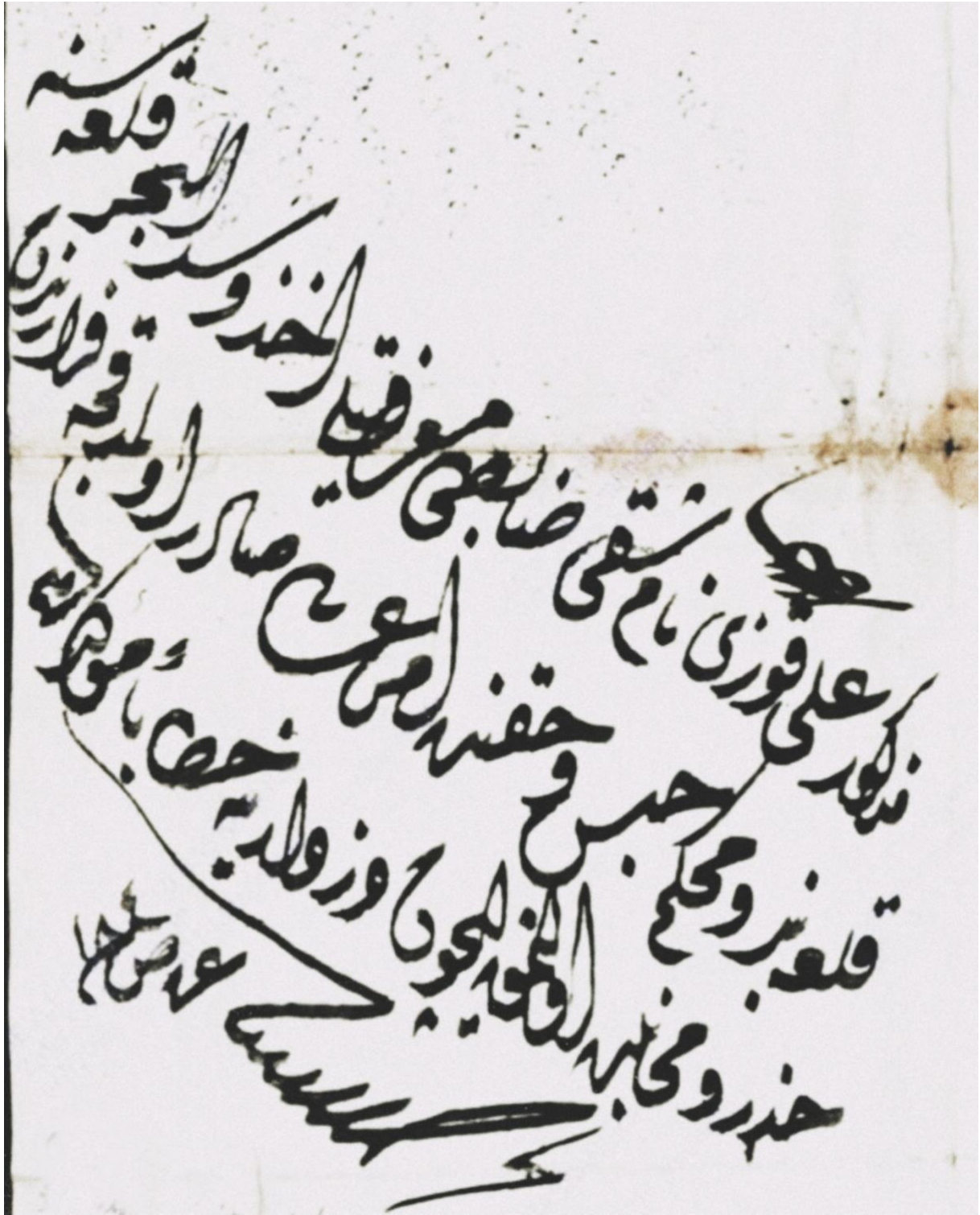
Çeşitli sahh örnekleri

Dîvân alâmeti: Bir kaç şekilde karşımıza çıkan ve genelde buyruldukların sağında yer alan bu işaret, belgenin divandan çıktığını göstermektedir. Bazen çift çizgi, bazen latinedek S harfi suretinde bazen de Z halinde görülebilir. Şöyle ki;

Buyruldu: Osmanlı Devleti'nde sadrâzam, vezir, beylerbeyi, kaymakampaşa gibi yüksek mevki sâhibi devlet adamlarının kendilerine arz edilen meseleler hakkında verdikleri yazılı emirlere denir. Adını metinde geçen son kelimeden aldığı söylenebilir. Önceleri açık halde yazılan bu buyruldu بئورلدى zamanla klişe/kalıp bir imza hüviyetine bürünmüştür. Buyruldu kelimesi her ne kadar metnin son kelimesi olarak karşımıza çıksa da bazen de ana metnin üstünde görülebilir ki bu durumda metnin son kelimesi umumen **hüküm, deyu, olunmak** gibi kelimelerle ile biter ama anlamca üstte bulunan '**buyruldu**' ile anlam tamamlanır. Buyruldu alta da üste de yazılsa genelde müstakil bir satıra yazılır. Altta yazıldığında umûmen tarih yazımından önce görülür. Bazen tarihle beraber yazıldığını görmek de mümkün. Şimdi buyruldu örneklerini inceleyelim;

Belge Özeti : Gelibolu reayasına zulüm ve teaddi eden Ali Kuzu adlı eşkiyanın Seddülbahir kalesinde kalebend olunması.

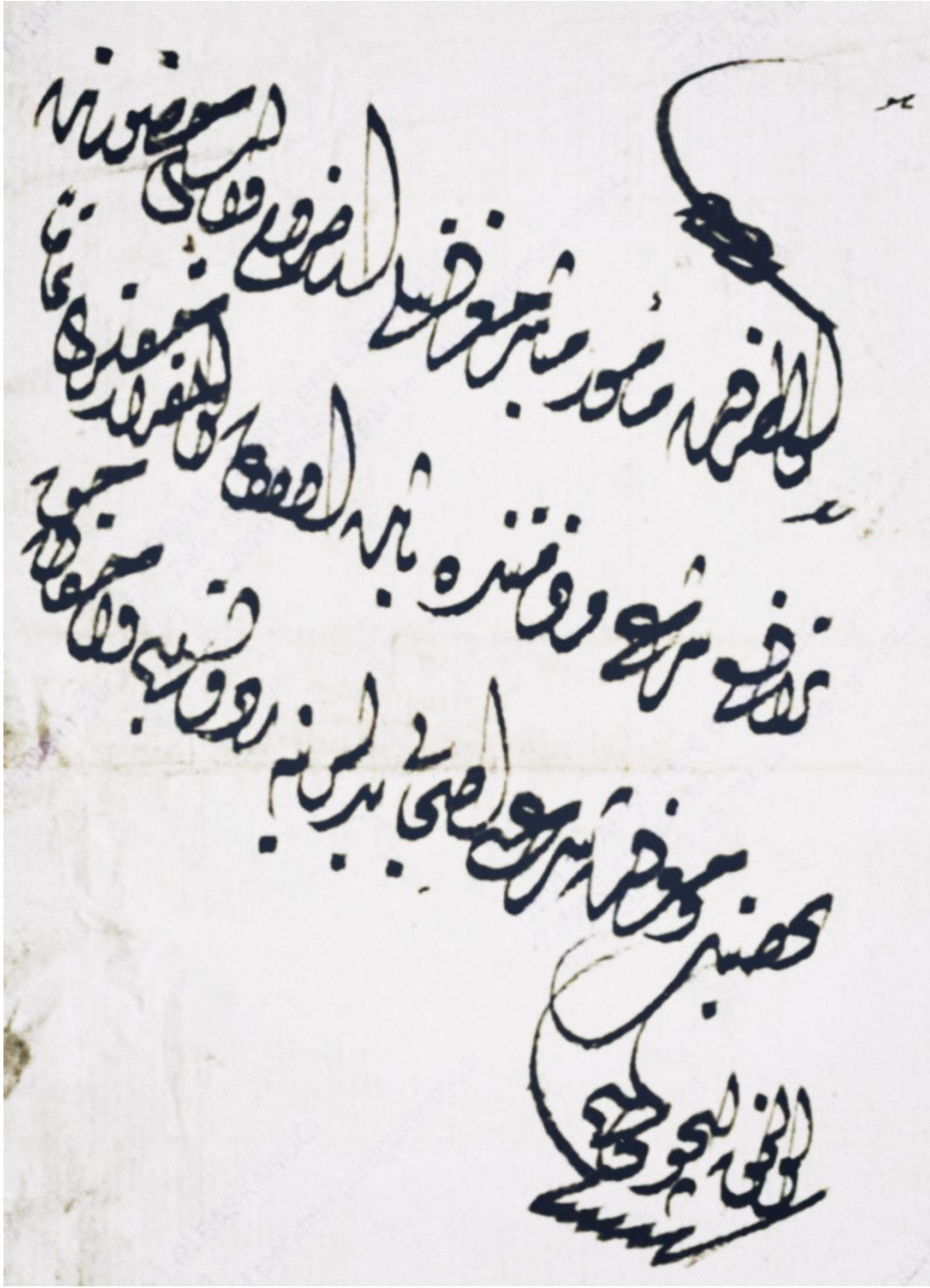
Yer Bilgisi : 15 - 1006

Belge Tarihi : H-01-02-1184

Kurum : AE.SMST.III

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Kuruçay kazası ahaliilerinin Tuğut sakinlerinden Topal Mehmed'in kal kütüğü akçesinden zimmetinde olan meblağın tahsili ve kendisinin ıslah-ı nefis oluncaya değin Samsun kalesine nefy ile kalebend olunması ricası.

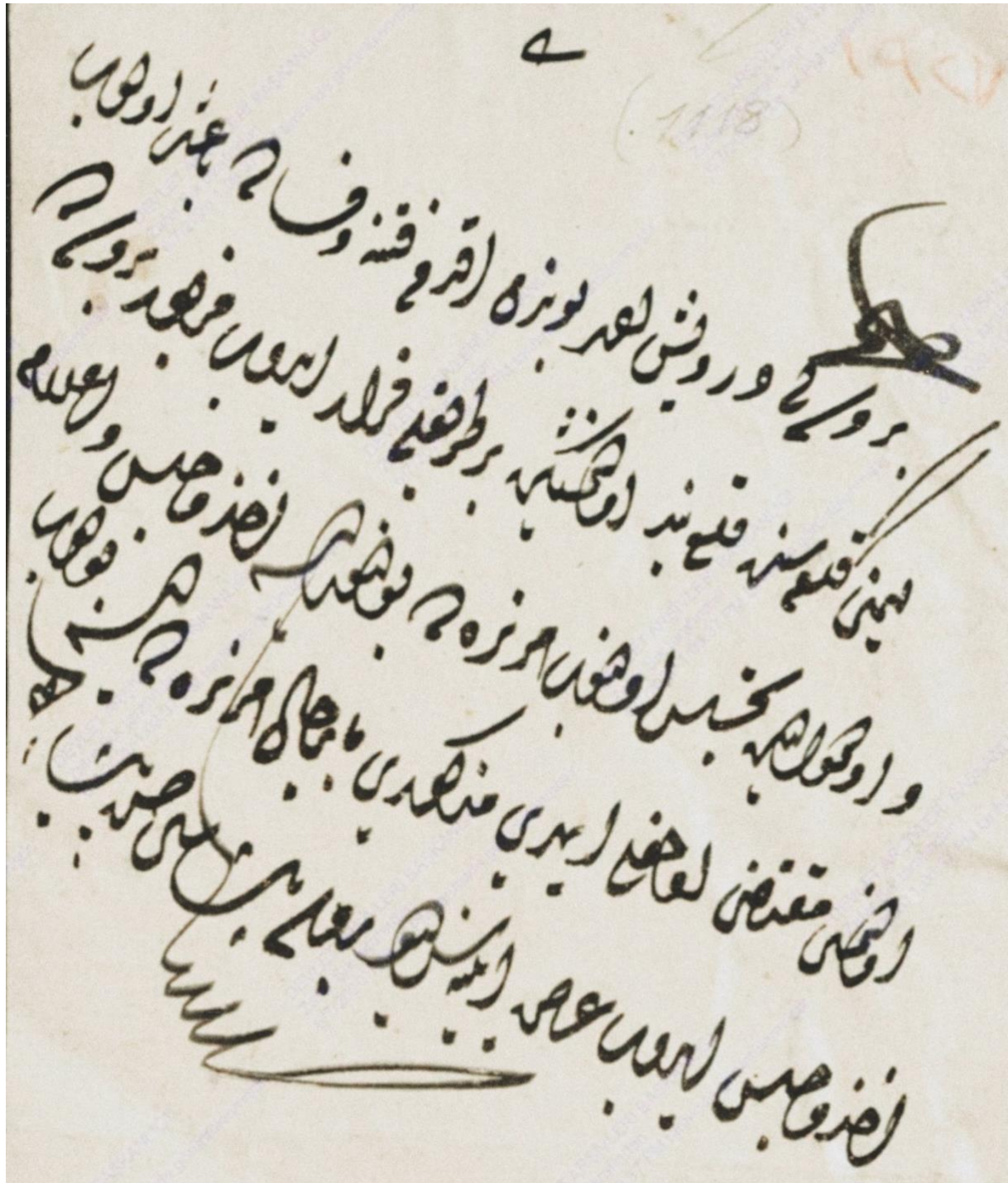
Yer Bilgisi : 52 - 3760

Belge Tarihi : H-20-04-1171

Kurum : AE.SMST.III

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Fitne ve fesada sebep olup Limni kalesinde kalebend olan Bursalı Derviş Ahmed'in firar eylediği anlaşıldığından bi't-tahkik derdestiyle haps ve iş'arı hakkında Bursa Valisi Hasan Paşa'ya buyruldu. a.g.tt

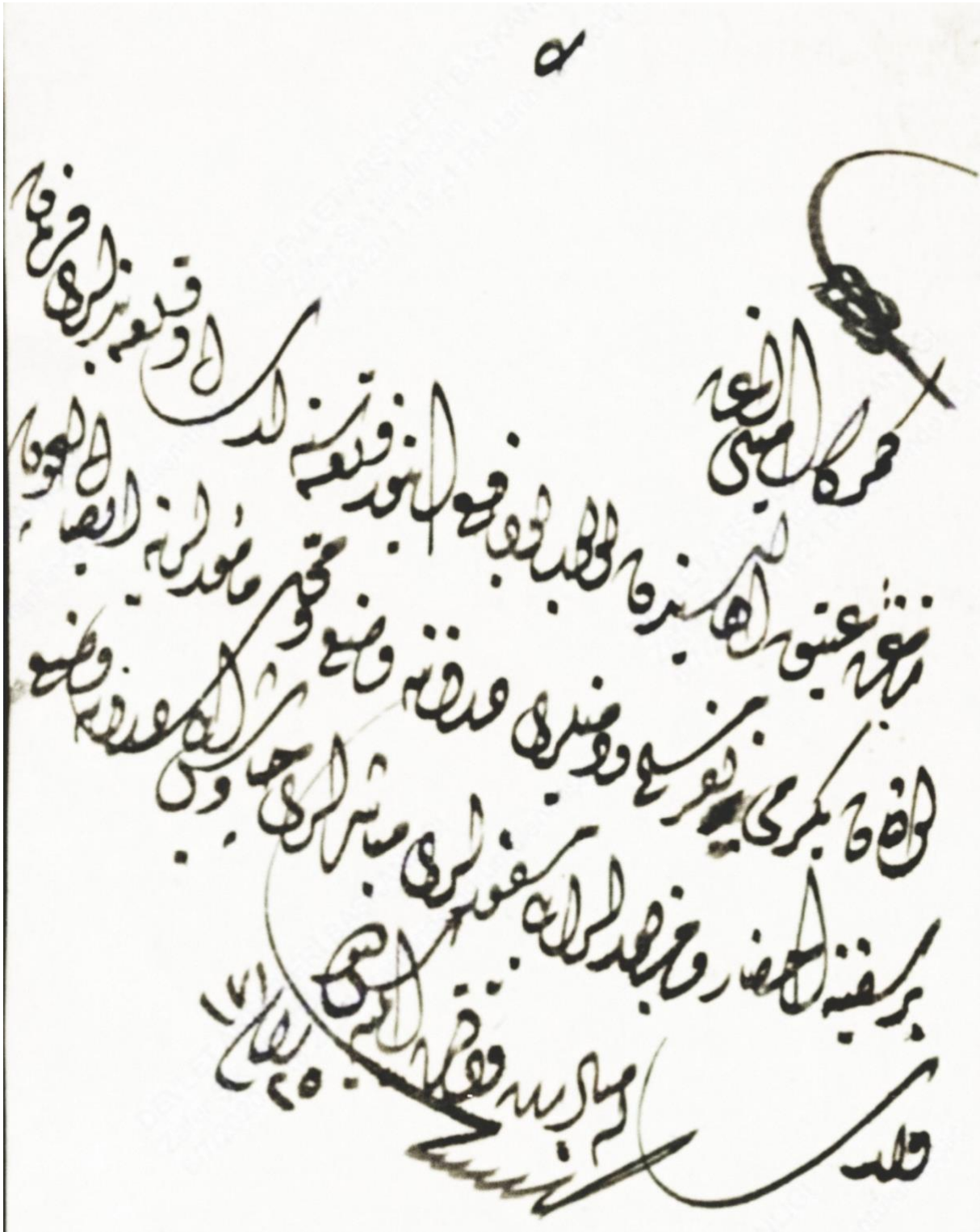
Yer Bilgisi : 21 - 1927

Belge Tarihi : H-29-12-1118

Kurum : İE.DH

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Zağra-i Atik ahalisinden yirmi neferin İnöz Kalesi'ne kalebend olarak sürgün edilmeleri ile bir gemi hazırlanmasına dair buyruldu.

Yer Bilgisi : 36 - 2453

Belge Tarihi : H-25-03-1171

Kurum : AE.SMST.III

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : 005 Numaralı Kalebend Defteri (Fi'l-i şeni'e irtikâb eden taife-i nisanın kalebend olunması)

Yer Bilgisi : 5 -

Belge Tarihi : H-10-07-1151

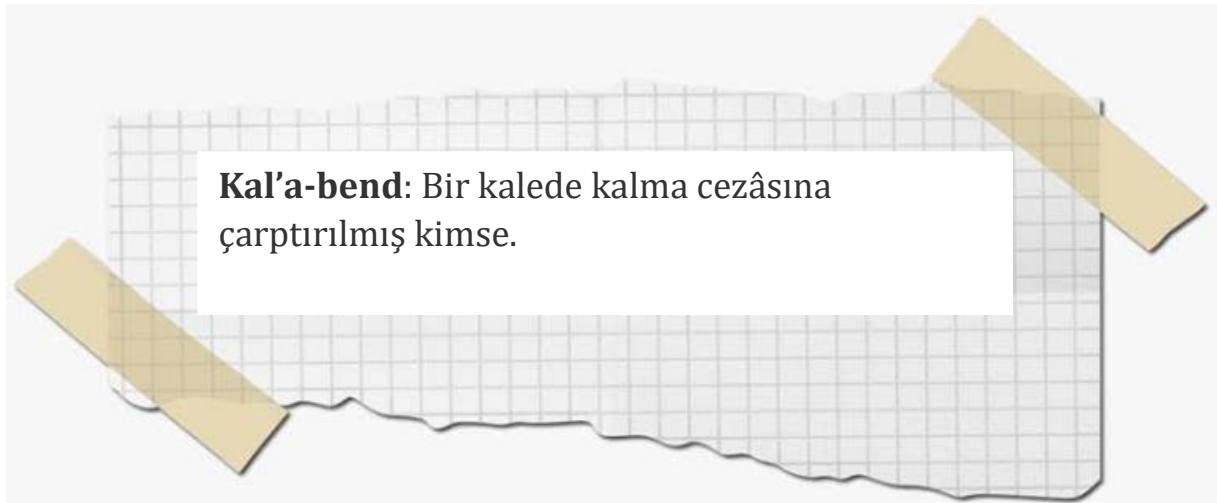
Kurum : A.{DVNSKLB.d...

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Bir kalebend defteri kapağı

Hû / Hüve / Allah / Bismillahirrahmanirrahim

Ecdadımız, Peygamber Efendimiz'in mühim bir sünneti olan bütün hayırlı işlere ve dahi yazıya '**besmele**' ile başlamayı adet edinmişlerdi. Evvela metinlerde açık halde yazılan besmele-i şerif, bazı sebeplere mebni 'rumuz' olarak yazılmaya başlandı. Bunun başlıca iki nedeni;

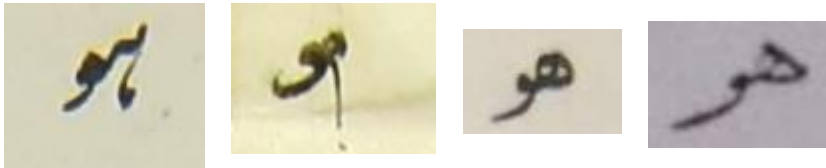
- Allah lafzının muhtemel durumlarda yere düşüp ayaklar altında kalmasına mani olmak
- Daha hızlı yazı yazmak.

Besmele rumuzu metinlerde genel itibarla karşımıza iki surette çıkmaktadır;

- Günümüzde parafvari bir işaret olarak gelmesidir. Bazen yanında tek nokta, bazen bir çizgi, bazen çift nokta da gelebilir. Örnekler;

- Hû/hüve suretinde gelmesi. Hû/hüve'den murad, O yani Allah'tır. Meşihat dairesi tahtında faaliyet gösteren şahıs ve dairelerin hemen hepsi bu tarzda yazmıştır ki bu **hüve**'nin besmele manasında kullanıldığının mühim bir ispatıdır. Meşihata bağlı şahıs ve kurumlar umumen ta'lik, ta'lik kırnası hattı kullanırdı. Örnekler;

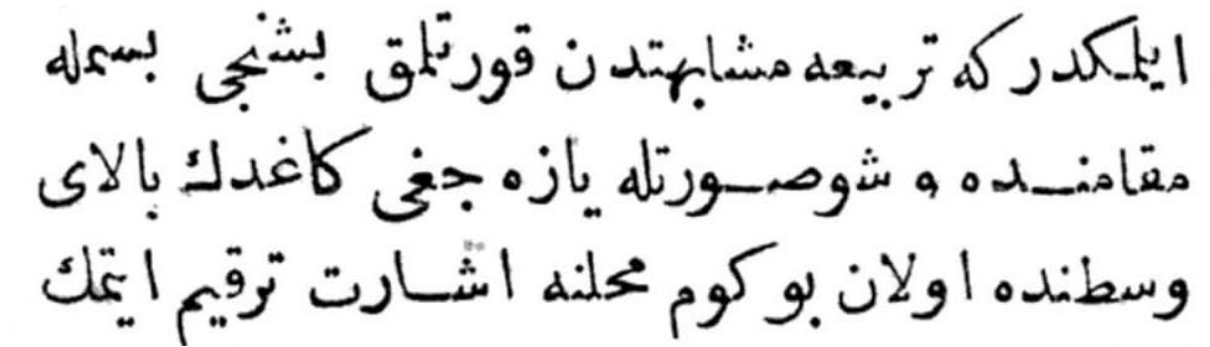
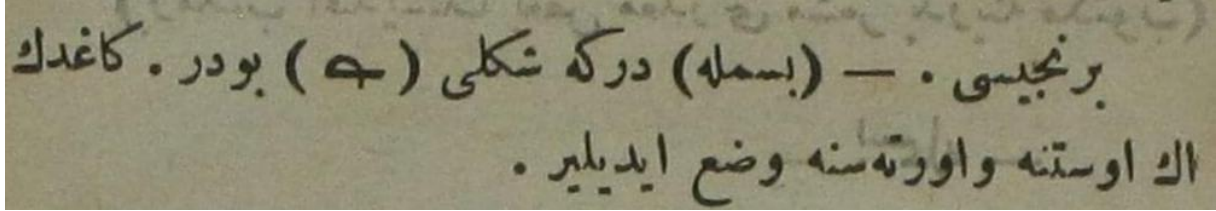

Kağıdın üst ve ortasına yazılan bu işaretler ecdadımızın metne daima Allah'ın adıyla yani bismillahirrahmanirrahim ile başladığı gösteriyor. Öyle ise bizler de bu metinleri okumaya başlarken daima **bismillahirrahmanirrahim** demeliyiz.

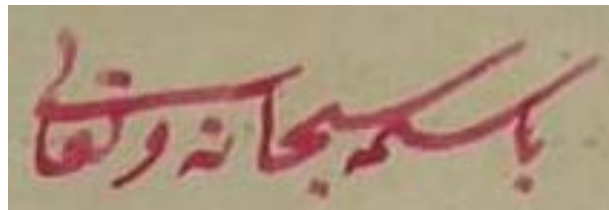
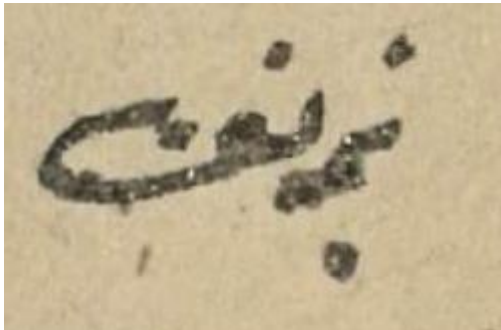
Metnin üstünde besmelenin nişanı olan bu işaret metin içerisinde, başında elif getirilip '**Allah**' manasında kullanılması da yine yukarıdaki sebeblere binaendir. Bazen başında elif olmadan da yazıldığı görülür.

Mezkur işaretin besmele'nin rumuzu olduğu Osmanlı döneminde yazılan **ilm-i kitabet**, **usul-i kitabet** ve **ilm-i inşa** kitaplardan açıkça yazılmıştır. Bu cihette bu işareti bismillahirrahmanirrahim olarak okumamız en doğru olanıdır. Yine mezkur işaretin Allah lafzı yerine de kullanıldığı örneklerle sabit olduğundan Allah manasında Hû/Hûve olarak da okunabilir.

Bunun haricinde bu rumûza **bihî**, **bismihî** gibi okumalar anlamca muvafık olsa da kaideten galattır ve yakıştırmadan ibarettir, böyle okunmamalıdır. Eğer açık şekilde bismihi sübhanehu, bimennihi teala vs yazıyorsa bu durumlara olduğu gibi okumak iktiza eder.

[illegible]

Belge Özeti : Memur olduğu Gürcistan seferinde alaybeyisi bayrağı altında bulunmayan ve tasarrufunda bulunan Trabzon sancağının Çepni nahiyesine tabi Alniyoma karyesi ve gayriden vaki timara rağbet etmeyen Seyyid Mehmed'in mahlulünün sancak mülazimlerinden Mehmed'e tevcihine dair Trabzon valisine ferman.

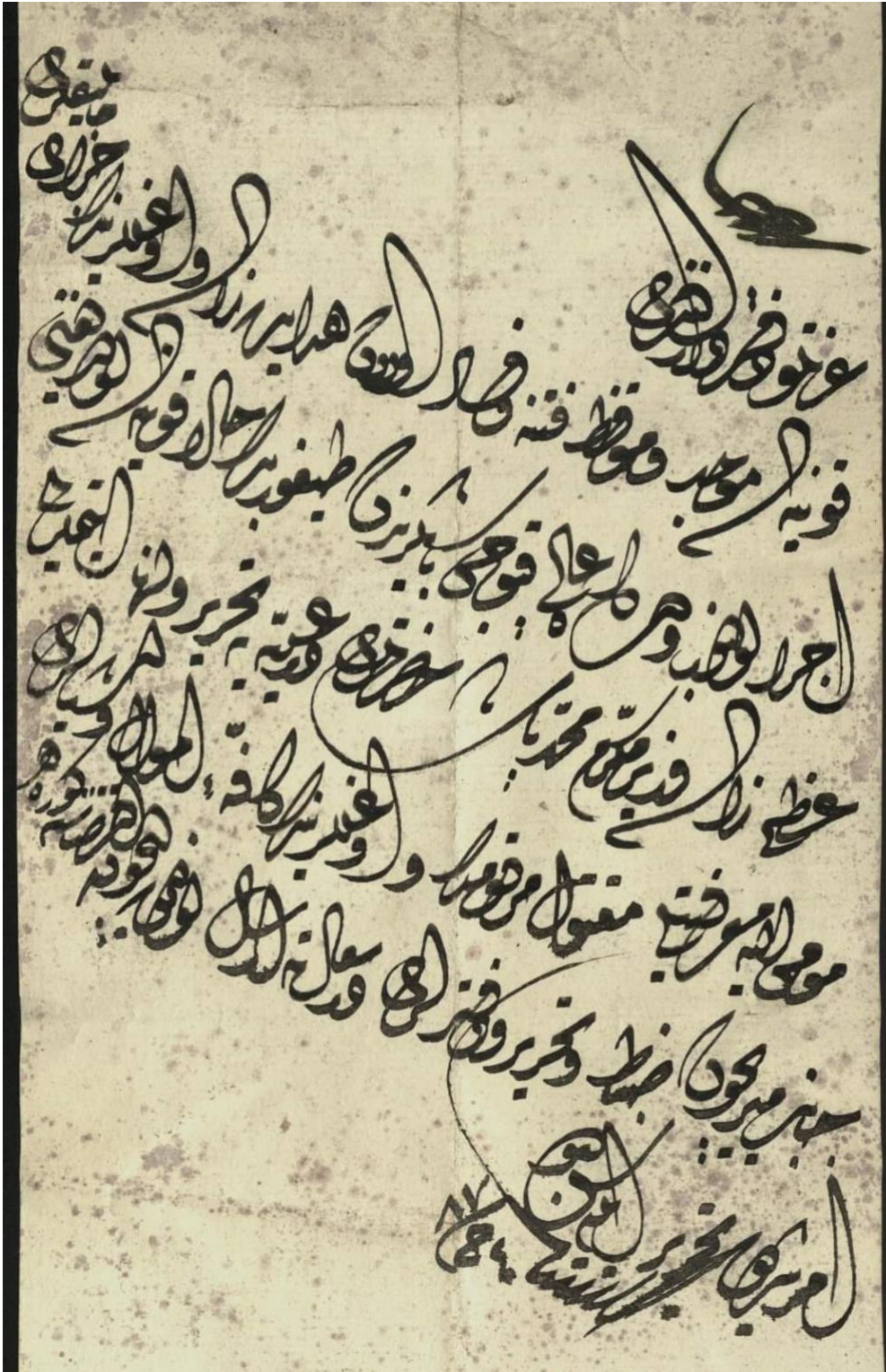
Yer Bilgisi : 165 - 12991

Belge Tarihi : H-10-02-1179

Kurum : AE.SMST.III

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Konya'da Hidayetzaade ve öğrencilerinin yazı çarptırılması hakkında buyruldu.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Dersaadet Ordusu Topçu Mirlivası İsmail Paşa'ya Mecidiye Nişanı'nın dördüncü rütbesi ihsan kılındığına dair müzehheb tuğralı berat.

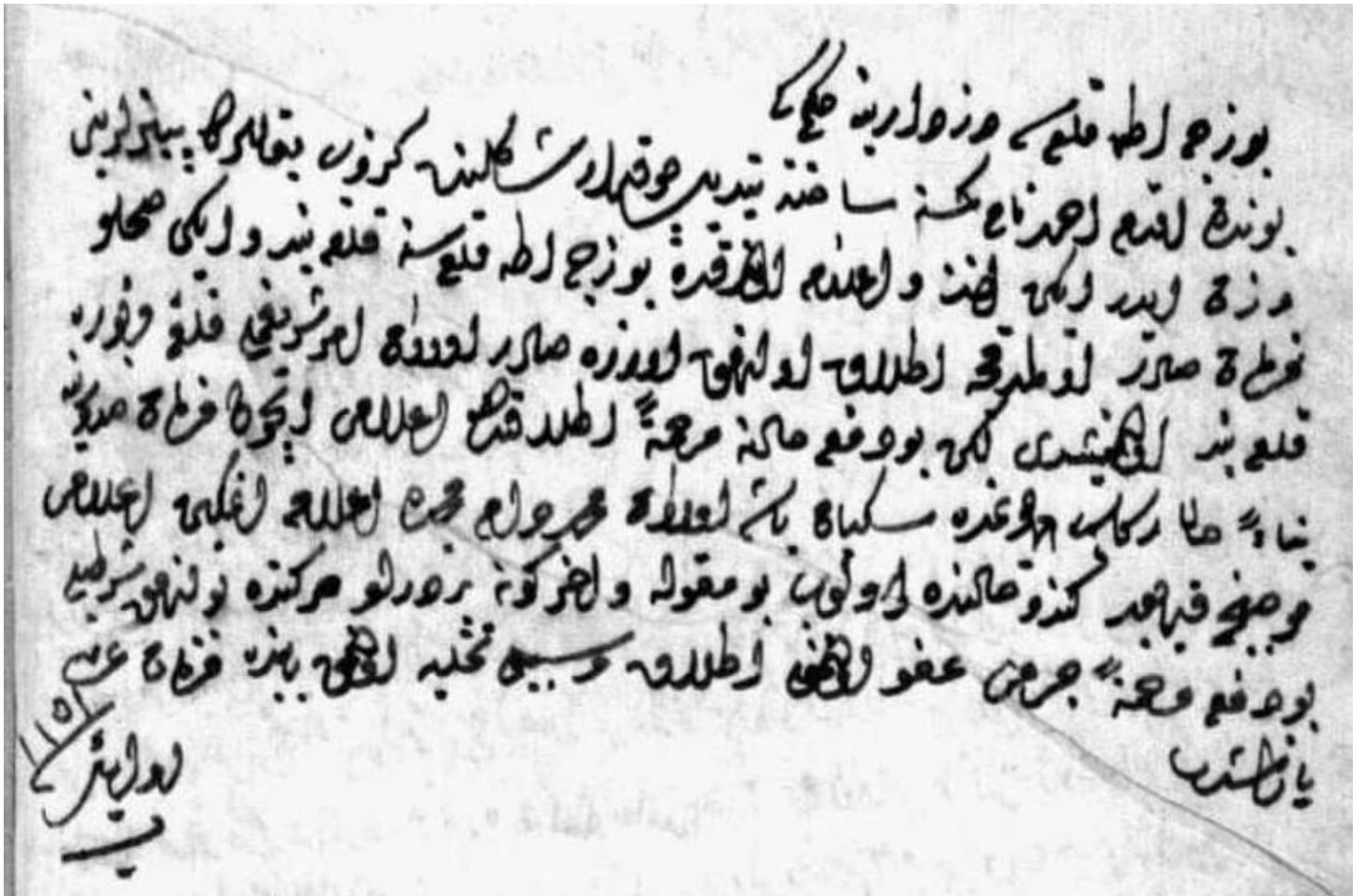
Yer Bilgisi : 10 - 36

Belge Tarihi : H-20-07-1269

Kurum : A.}DVN.MHM.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

فرجه صا شرق و جابر وقت قضیه و جابر محله و صاوه قلعه و زوارنه ملک

و دنا ای مایل قایم ندر مهاجمه و کوه اوله مایل و تدریک فرجه زودره تیر و کندر فوکر لوصه قضای فرج و سائر مقدوسی
مبایعه مبایعه لوصه قدر سفر و تفریق ای مایل و جابر ملک و عسیده مبایعه مایل و بر وجه تدریک ملک اوله و غنچه ملک
بیکایوز یکم و در سینه بیکایوز و بزر یکم سبز سینه و جابر ملک و مبایعه اوله و تیر و کندر فوکر ملک و کوه و صاوه
فرجه لوصه قدر مبایعه و جبهه و تیر لوصه قدر و جابر ملک و وضع و حرکت و عسکر لوصه قدر و جابر ملک
لوصه قدر و تیر لوصه قدر و جبهه و تیر مبایعه و بر وجه مایل و لوصه قدر لوصه قدر طرف شرقه و جابر ملک
معرفت تیر لوصه قدر و لوصه قدر و تیر لوصه قدر و جابر ملک و جابر ملک و جابر ملک و جابر ملک و جابر ملک
عمره لوصه قدر و جابر ملک

لوصه قدر

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

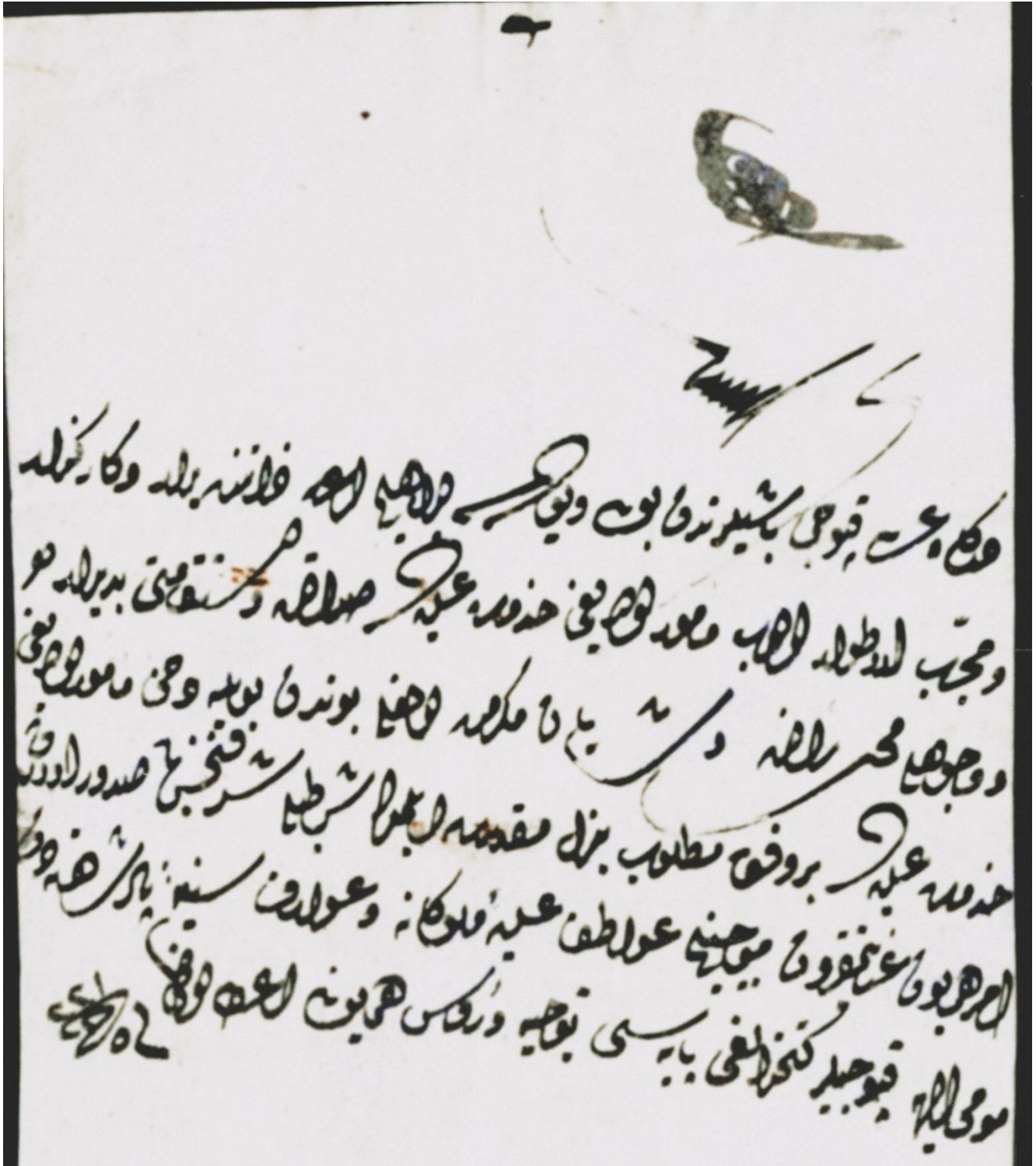
Hicri Takvîme Göre Osmânî Sultânları Cedveli

İsim	Doğumu	Cülus	Pâdişahlık yaşı	Saltanatı	Ömrü	V. Tarihi
Osmân Gazi	656	699	43	27	70	726
Orhan Gazi	680	726	46	35	81	761
1. Murat Hüdavendigar	726	761	35	30	65	791
Yıldırım Bayezid	761	791	30	14	44	805
Çelebi Mehmed	781	816	35	8	43	824
2. Murad	806	824	18	31	49	855
Fatih Sultân Mehmed	833	855	22	31	53	886
2. Bayezid	851	886	35	32	67	918
Yavuz Sultân Selim	875	918	43	8	51	926
Kânûni Sultân Süleyman	900	926	26	48	74	974
2. Selim	929	974	45	8	53	982
3. Murat	953	982	29	21	50	1003
3. Mehmed	974	1003	29	9	38	1012
1. Ahmed	998	1012	14	14	28	1026
1. Mustafa	1000	1026	26	2	48	1048
2. Osmân	1013	1027	14	4	18	1031
4. Murat	1020	1032	12	17	29	1049
Sultân İbrahim	1024	1049	25	9	34	1058
4. Mehmed	1051	1058	7	41	53	1104
2. Süleyman	1052	1099	47	3	50	1102
2. Ahmed	1052	1102	50	4	67	1106
2. Mustafa	1074	1106	32	9	41	1115
3. Ahmed	1084	1115	31	28	65	1149
1. Mahmud	1108	1143	35	25	60	1168
3. Osmân	1112	1168	56	3	59	1171
3. Mustafa	1129	1171	42	16	58	1187
1. Abdülhamid	1137	1187	50	16	66	1203
3. Selim	1175	1203	28	19	48	1223
4. Mustafa	1193	1222	29	1	30	1223
2. Mahmud	1199	1223	24	32	56	1255
Abdülmecid	1237	1255	18	22	40	1277
Abdülaziz	1245	1277	32	16	49	1294
5. Murad	1256	1293	37	3 Ay	66	1322
2. Abdülhamid	1258	1293	35	34	78	1336
5. Mehmed Reşad	1260	1327	67	9	76	1336
Vahdettin	1277	1336	59	4	67	1344
2. Abdülmecid (sadece halife)	1285	1341	56	2	78	1363

Yayına hazır Hatt-ı Hümayun isimli kitabımızdan.

PADİŞAH**TUĞRA METNİ**

1. Osman Gazi	Osman Gazi (bugüne kadar bulunamadı)
2. Orhan Gazi	Orhan Bin Osman
3. I. Murad	Murad bin Orhan
4. Yıldırım Bayezid	Bayezid bin Murad han
5. Çelebi Mehmed	Mehmed bin Bayezid han
6. II. Murad	Murad bin Mehmed han muzaffer
7. Fatih Sultan Mehmed	Mehmed bin Murad han muzaffer daima
8. II. Bayezid	Bayezid bin Mehmed han muzaffer daima
9. Yavuz Sultan Selim	Selim-Şah bin Bayezid han el-muzaffer daima
10. Kanuni Sultan Süleyman	Süleyman Şah bin Selim Şah han el-muzaffer daima
11. II. Selim	Selim Şah bin Süleyman Şah han el-muzaffer daima
12. III. Murad	Şah Murad bin Selim Şah han el-muzaffer daima
13. III. Mehmed	Mehmed bin Murad han el-muzaffer daima
14. I. Ahmed	Şah Ahmed bin Mehmed han el-muzaffer daima
15. I. Mustafa	Şah Mustafa bin Mehmed han el-muzaffer daima
16. Genç Osman	Şah Osman bin Ahmed han el-muzaffer daima
17. IV. Murad	Şah Murad bin Ahmed han el-muzaffer daima
18. İbrahim	Şah İbrahim bin Ahmed han el-muzaffer daima
19. IV. Mehmed	Şah Mehmed bin İbrahim han el-muzaffer daima
20. II. Süleyman	Şah Süleyman bin İbrahim han el-muzaffer daima
21. II. Ahmed	Şah Ahmed bin İbrahim han el-muzaffer daima
22. II. Mustafa	Şah Mustafa bin Mehmed han el-muzaffer daima
23. III. Ahmed	Şah Ahmed bin Mehmed han el-muzaffer daima
24. I. Mahmud	Mahmud han bin Mustafa el-muzaffer daima
25. III. Osman	Osman han bin Mustafa el-muzaffer daima
26. III. Mustafa	Mustafa han bin Ahmed el-muzaffer daima
27. I. Abdulhamid	Abdulhamid han bin Ahmed el-muzaffer daima
28. III. Selim	Selim han bin Mustafa el-muzaffer daima
29. IV. Mustafa	Mustafa han bin Abdulhamid el-muzaffer daima
30. II. Mahmud	Mahmud han bin Abdulhamid el-muzaffer daima (Adlî)
31. Abdulmecid	Abdulmecid han bin Mahmud el-muzaffer daima
32. Abdulaziz	Abdulaziz han bin Mahmud el-muzaffer daima
33. V. Murad	Mehmed Murad han bin Abdulmecid el-muzaffer daima
34. II. Abdulhamid	Abdulhamid han bin Abdülmecid el-muzaffer daima (el-Gazi)
35. V. Mehmed (Reşad)	Mehmed han bin Abdulmecid el-muzaffer daima (Reşad/el-Gazi)
36. VI. Mehmed (Vahideddin)	Mehmed Vahideddin han bin Abdülmecid el-muzaffer daima

Belge Özeti : Kapıcıbaşılardan Bolu Voyvodası İbrahim Ağa'ya hidemat-ı Devlet-i aliye'de görülen sadakat ve istikametine mebni kapıcılar kethüdalığı payesi tevcihi buyruldu.

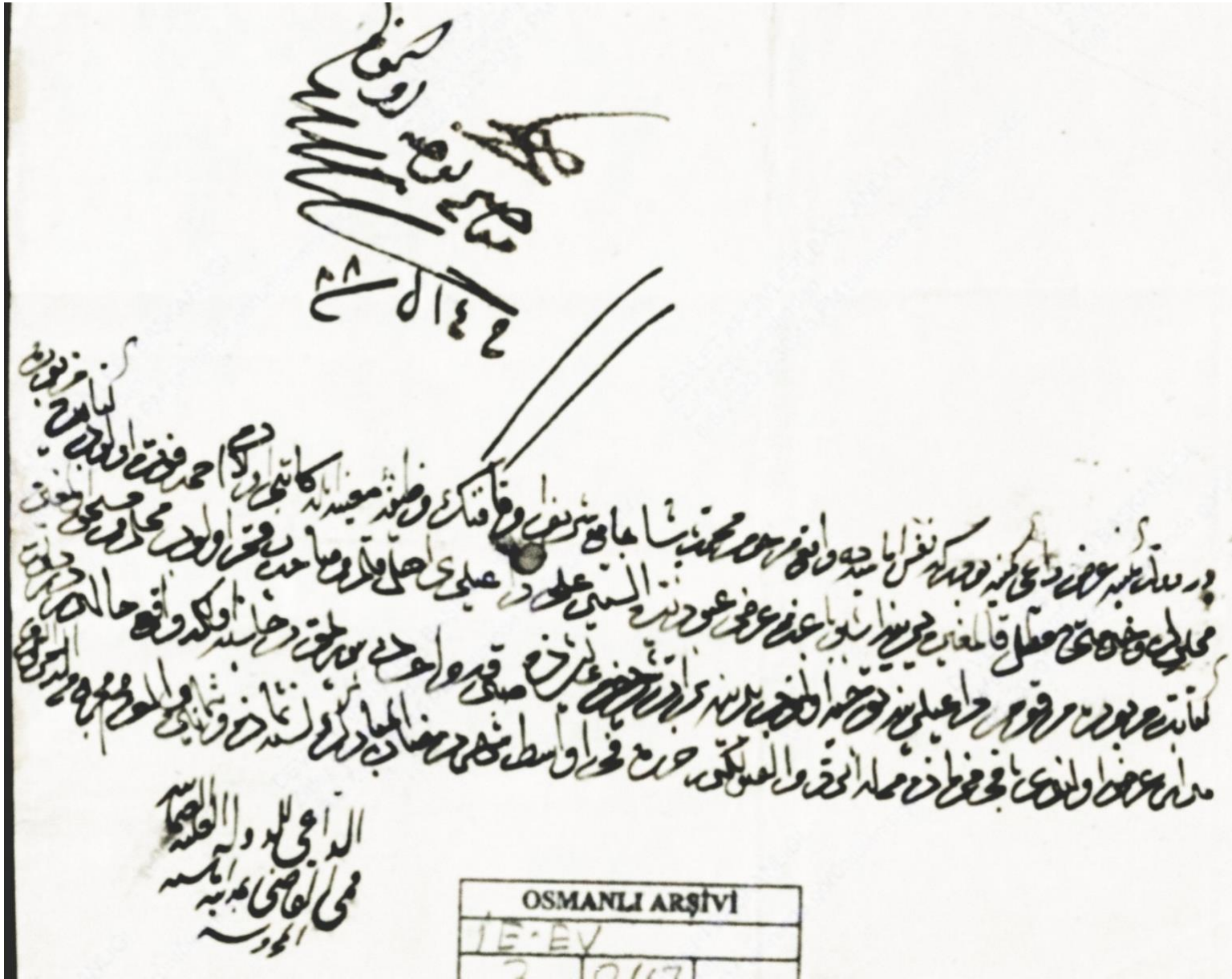
Yer Bilgisi : 29 - 1404

Belge Tarihi : H-05-06-1221

Kurum : C..DH..

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Amasya'da Mehmed Paşa Camii evkafı kitabetine dair Amasya Kadısı Mevlana Mehmed tarafından yazılan arz.

Yer Bilgisi : 3 - 247

Belge Tarihi : H-14-10-1088

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Aydın sancağının Arpaz kazasından yirmi beş nefer kürekcinin mezkur kaza kadısı Halil yediyle Tersane'ye teslim edildiğine dair temessük. a.g.tt.

Yer Bilgisi : 1 - 26

Belge Tarihi : H-29-12-1033

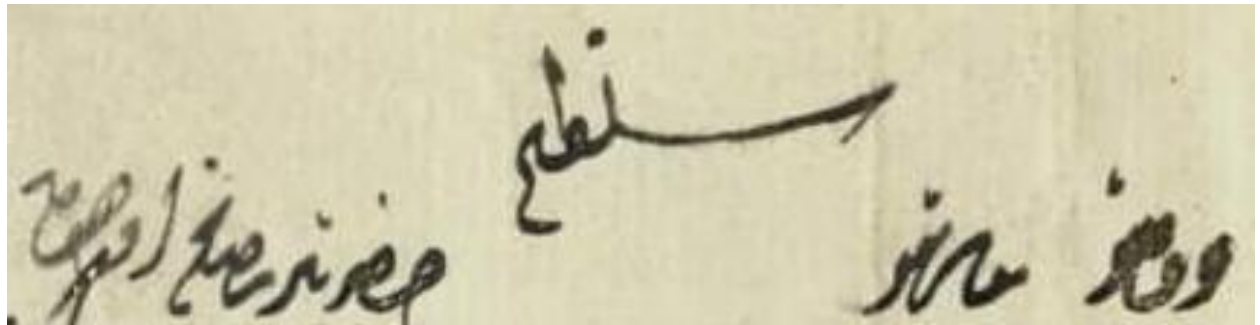
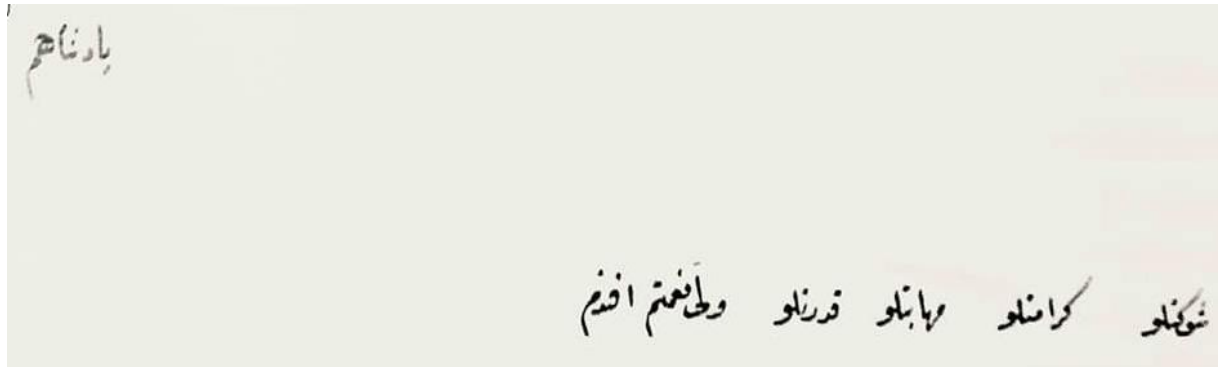
Kurum : İE.BH..

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Meraklısına

Padişahım ve sultanım ifadeleri elkab bölümünde yazıldığında bu unvanlar, makamlarına hürmeten elkab sırasındaki yeri boş bırakılıp üste yazılırlar. Bu unvanlardan sonra elkab devam ediyorsa, elkab satırı üzerinden devam edildiği görülür.

Berat ve bazı fermanlarda satır düz giderken sona doğru kelimeler yukarıya hatta bazen üst üste yazılırlar. Bu belgelerde umumen bir taltif, bir ihsan veya yeni yüksek rütbe söz konusu olup, belge muhteviyatı adeta kağıda tezahür etmiştir denilebilir.

Belge Özeti : Bitlis sancağının iadeten uhdesine tevcihi hakkında eski Bitlis Hanı Mehmed Emin imzalı arzuhal üzerine sadır olan buyruldu.

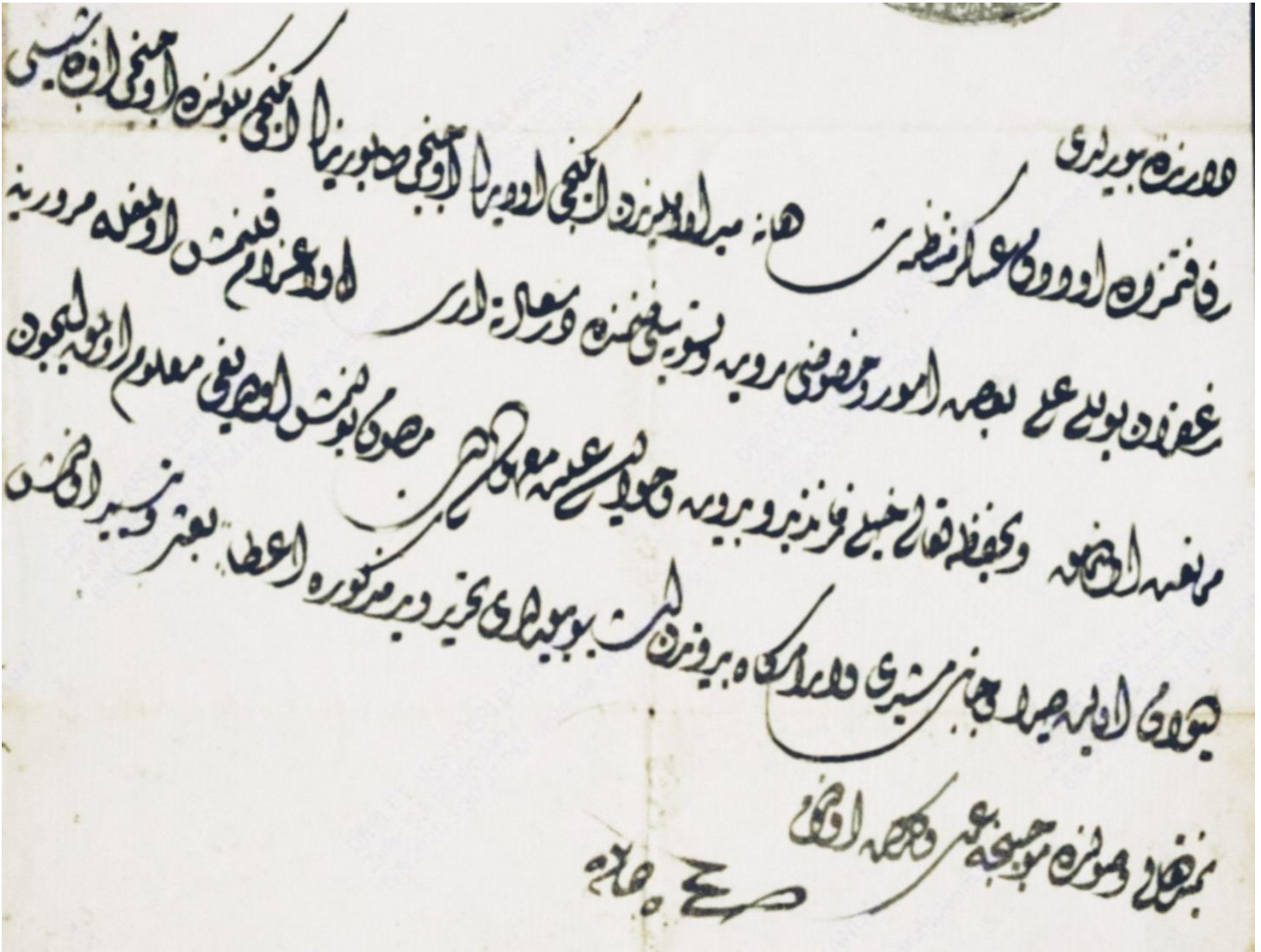
Yer Bilgisi : 22 - 2407

Belge Tarihi : H-26-08-1141

Kurum : İE.TCT.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Belge Özeti : Safranbolu'lu Ali Onbaşı'ya İstanbul'a gitmesi için izin verildiğine dâir Mehmed Selim'in buyuruldusu.

Yer Bilgisi : 1 - 64

Belge Tarihi : H-16-05-1257

Kurum : A.}MKT.

[İlgili dersimizi Youtube sayfamızdan izlemek için lütfen bu linke tıklayın veya barkodu okutun.](#)

Lügat Bilgisi

â ۱ Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna gelen “ey” anlamında ünlem.

Bâkiyâ باقىا Ey Baki!

adâlet-nişan عدالت نشان Adâlet gösteren.

adem عدم Yokluk. Olumsuzluk da bildirir.

adem-i ehliyet عدم اهليت Ehil olmayan, layık olmayan, hak etmeyen.

afallahü anh عفى الله عنه Allah onu affetsin.

ahz اخذ Almak

ahz u i'tâ اخذ و اعطا Alışveriş.

ahz u kabz اخذ و قبض Kendine mal etme, istimlak.

alâ على üzere, üst, fevk, üzeri ve bir gibi manalara gelir.

alâ cenâhi'l-isti'câl على جناح الاستعجال Çarçabuk, hemen.

alâ eyyi hal على اى حال Her halde, her nasıl olsa =bi-eyyi hâl باى حال

alâ hâlihî على حاله Kendi halinde, olduğu gibi.

alâ hâzâ على هذا Bunun üzerine, bununla.

alâ hasbe'l-emr ve'l-fermân على حسب الامر و الفرمان Emir ve ferman gereğince.

alâ kadri'l-tâka على قدر الطاقه Gücü/takati yettiği kadar.

alâ kavlin على قول Birinin sözü, iddiası üzerine.

alâ kile't-takdireyn على كلا التقديرين İki takdirden her birine göre.

alâ külli hâl على كل حال Her halde.

alâ mâ farazallah على ما فرض الله Allah'ın farz ettiği üzere.

alâ mâ kâne على ما كان Olduğu kadar, mümkün mertebe.

alâ melei'n-nas على ملا الناس Açıkta, herkesin gözü önünde.

alâ merâtibihim على مراتبهم Rütbe ve derecelerine göre, sırasıyla.

alâ rivâyetin على رواية Rivayet edildiğine, söylendiğine göre.

alâ tarîki'l-muvâza'a على طريق المواضعه Danışıklı olarak, zâhiren.

alâ tariki'l-hezl على طريق الهزل Alay etme, eğlenme, dalga geçme yoluyla.

alâ tariki'l-icmal على طريق الاجمال Kısaca

alâ tariki'l-kıyas على طريق القياس Kıyas yoluyla.

alâ tariki'ş-şehade على طريق الشهادة Şahitlik yoluyla.

alâ vechه على وجه Üzere, binaen.

alâ vechi'l-ahrâ على وجه الاحرا En iyi şekilde.

alâ vechi'l-umûm على وجه العموم Genel olarak.

alâ vechi't-tafsîl على وجه التفصيل Ayrıntılıca.

Alâ vefk على وفق Uygun olarak.

alâ vefki'l-matlub على وفق المطلوب Matlub vechle, isteğe uygun olarak.

alâmet-i şerîfe علامت شریفه Resmî yazılarda pâdişâhın kullandığı işâret, tuğra.

alâ-vechi's-sihha على وجه الصحة Sahih bir şekilde.

Alâ-vefki'l-merâm على وفق المرام İstenilene uygun olarak.

ale'l-ittisâl على الاتصال Aralıksız.

ale'l-müfredât على المفردات Döküm hâlinde, birer birer.

ale'd-devam على الدوام Devamlı surette, sürekli.

ale'l-acele على العجلة Çarçabuk, aceleyle

ale'l-âde على العاده Adet üzere. Sıradan, bayağı.

ale'l-amya على العميا Körü körüne.

Ale'l-ekser على الاكثر Çokluk, çoklukla.

ale'l-esâmî على الاسامى İsim isim sayılarak.

ale'l-fevr على الفور Derhal, hemen.

ale'l-gafle على الغفله Gafletle, gaflet üzere.

ale'l-hesab على الحساب Hesaba katarak.

ale'l-husus على الخصوص Hususen, = ba-husus

ale'l-ıtlak على الاطلاق Umumiyyetle, genel olarak, mutlaka.

ale'l-infirad على الانفراد Bir bir, ayrı ayrı, tek tek.

ale'l-iştirak على الاشتراك Müştereken, ortaklaşa, birlikte.

ale'l-ittifâk على الاتفاق Birlik içinde.

ale'l-kaide على القائده Kaidesiyle, kuralıyla.

ale'l-kifâye على الكفايه Kifayet edecek kadar, yetecek kadar.

ale'l-rağm على الرغم Rağmen.

ale'l-re'si ve'l-ayn على الرأس والعين Baş ve göz üstüne.

ale'l-umum على العموم Umumiyetle, genellikle.

ale'l-usul على الاصول Usul üzere.

ale's-sabah على الصباح Sabahleyin, erkenden.

ale's-seher على السحر Seher vakti, sabahleyin.

ale's-seviyye على السويه Eşit olarak.

ale't-ta'cîl على التعجيل Hemen.

ale't-tafsil على التفصيل Uzun uzadıya, genişçe, detaylı surette, tafsilen.

ale't-tahkik على التحقيق Muhakkak surette, besbelli.

ale't-tahsis على التخصيص Hususi olarak.

ale't-te'âkub ve't-tevâlî على التعاقب و التوالى Aralıksız.

ale't-tedric on على التدريج Kademe kademe, tedricen.

ale't-tertip على الترتيب Sırasıyla, tertip üzere, düzenli olarak.

ale't-tevali على التوالى Arası kesilmeksizin, arka arkaya, birbirini ardınca = bila-fasıla بلا فاصله

aleyhi'r-rahme عليه الرحمة Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

âlîme's-sirri he'l-hafiyyat عالم السر و الخفيات Sır ve gizlilikleri bilen Allah.

Allahu a'lem bi's-savab الله اعلم بالصواب Doğrusunu Allah bilir.

amel عمل İş.

amenna ve saddakna امانا و صدقنا İnandık ve tasdik ettik.

âmil عامل Amel eden, işleyen.

âminen آمناً Emin olarak, emniyetle, korkusuzca.

âna göre آنگوره Ona göre.

arpalık أربلوق Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfı mensuplarına, idârî işlerde ve saray teşkîlatında görevli olanlara maaşlarına ek olarak verilen yâhut emekliye ayrıldıkları, işlerine son verildiği zaman emekli veya açık maaşı olarak tahsis edilen mal veya para.

asâkir عساكر Askerler.

asâkir-i şâhâne عساكر شاهانه Askerler

aslahakellah اصلحك الله Allah seni ıslah etsin.

aslahAllah اصلح الله Allah ıslah etsin.

aşer-aşera عشر On.

avk عوق Alıkoyma, durdurma.

bâ با Farsça ön ek. İle, beraber.

bâ-berat با برات Berat ile.

bâ-emr-i âlî با امر عالی "Yüce emirle" Sadrâzâmın emriyle.

bâ-emr-i mahsûs با امر مخصوص Özel bir emirle.

bâlâ بالا Üst, yukarı.

barekallah بارك الله Allah mübarek etsin.

bâr-gîr بارگیر Beygir, at. Yük kaldıran, taşıyan.

battaliye بطالیه Eskiden resmî dâirelerde işi biten evrâkın konulduğu torba, battal torbası.

bende بنده 1. Kul, köle, abd, memlûk. 2. Esir, tutsak, bağlı kimse. 3. Birine mensup olan, onun hizmetinde bulunan, ona tâbi ve taraftar olan kimse. Osmanlı arşivlerinde, özellikle elkab ve imza bölümlerinde bu manada kullanılır. Zahir manadaki "kul" demek değildir.

bende-hâne بنده خانه Bir kimsenin kendi evinden bahsederken kullandığı "ben kölenizin evi" anlamında bir söz.

bende-i dîrîne بنده دیرینه Eski hizmetkâr, eski kul.

bende-i ferman بنده فرمان Emir kulu.

bende-perver بنده پرور Adamlarını kayıran, onlara bakıp ikram eden.

ber بر Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelerek sıfat ve zarflar yapar; Türkçe'deki "-de" ekiyle "üzeri, üzere, üzerine, üzerinde" vb.nin karşılığıdır.

ber-mûceb-i ... بر موجب ... Gereğince

ber-mûceb-i akd بر موجب عقد Anlaşmaya göre, anlaşma gereğince.

ber-mûceb-i hisâb بر موجب حساب Hesap gereği.

ber-mûceb-i nizâm بر موجب نظام Nizama göre, düzenleme gereğince.

ber-muktezâ-i ... بر مقتضاء ... Gereği.

beyhûde بیهوده Gereksiz yere, boşu boşuna.

beyyakallah بياك الله Allah seni sevindirsin, güldürsün.

bî بی Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen ve dilimizdeki "-siz, -mez" eklerinin anlamını karşılayan ön ek.

bi avnihi teala بعونه تعالى Allah'ın yardımıyla.

bi fadlillahi teala بفضل الله تعالى Allah'ın fazlıyla.

bi iznillahi teala بإذن الله تعالى Allah'ın izniyle.

bi kadrillahi teala بقدر الله تعالى Allah'ın takdiriyle.

bi keremihi teala بكرمه تعاله Yüce Allah'ın keremiyle.

bi lutfihi teala بلطفه تعالى Yüce Allah'ın lütfuyla.

bi mennihi teala بمنه تعالى Yüce Allah'ın lüfyuyla.

bî-baht ببيخت Bahtsız, tâlihsiz.

bî-diriğ بی دریغ 1. Esirgenmeden bol bol verilen. 2. Elinden geleni tam olarak yapan, esirgemenen yapan.

bi'l بال İle.

bilâ بلا Dilimizdeki “-siz, -meksizin, -meden” eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek.

bilâ-cevâb بلا جواب Cevap vermeden, cevapsız.

bilâ-fâiz بلا فائض Fâiz ödemenen, fâizsiz.

bilâ-fark بلا فرق Farksız.

bilâ-fütur بلا فطور Fütursuzca, korkusuzca, çekinmeden, aldırış etmeksizin.

bilâ-hâdisه بلا حادثه Olaysız.

bilâ-imtihan بلا امتحان İmtihan etmeden, sınavsız.

bilâ-inkitâ' بلا انقطاع Kesintisiz.

bilâ-irâde بلا اراده İrâdesizce, elinde olmadan.

bilâ-istîzan بلا استئذان İzin almadan

bilâ-îtiraz بلا اعتراض İtiraz etmeden.

bilâ-ivaz بلا عوض Bir bedel ve menfaat karşılığı olmadan.

bilâ-kasdin بلا قصد İstemeyerek.

bilâ-kayd ü şart بلا قيد و شرط Hiçbir şarta bağlı olmadan.

bilâ-lüzum بلا لزوم Lüzumsuz, gereksiz.

bilâ-mahkeme بلا محاکمه Mahkeme edilmeden.

bilâ-masraf بلا مصرف Masraf etmeden.

bilâ-muâyene بلا معاينه Muâyene etmeden.

bilâ-müddet بلا مدت Bir zamanla sınırlanmadan, süresiz olarak.

bilâ-münâkaşa بلا مناقشه Münâkaşasız, tartışmasız.

bilâ-müzâkere بلا مذاكره Müzâkere etmeden.

bilâ-noksan بلا نقصان Noksansız.

bilâ-şek بلا شك Şeksiz, şüphesiz.

bilâ-şübhe بلا شبهه Şüphesiz.

bilâ-tahkik بلا تحقيق Araştırmadan.

bilâ-tekellüm بلا تكلم Konuşmadan.

bilâ-tereddüd بلا تردد Tereddüt etmeden

bilâ-vesîle بلا وسیله Bir sebep olmadan.

bi'l-ihrac بالاخراج Çıkartmak ile.

bî-mikdâr بيمقدار Sayısız. Sayılamayacak kadar olan.

bi'n-nefs بالنفس Bizzat. Kendi kendisi.

bi't-tevcîh بالتوجيه Rütbe, makam vermekle.

buyruldu بیورلدى Osmanlı Devleti'nde sadrâzam, vezir, beylerbeyi, kaptanpaşa gibi yüksek mevki sâhibi devlet adamlarının kendilerine arzedilen meseleler hakkında verdikleri yazılı emir.

buyruldu-i ser-askeri بیورلدى سرعسكرى Harbiye nezaretinin emri.

cezahullah جزاه الله Allah onun mükafatını versin.

cezakallah جزاك الله Allah senin mükafatını versin.

dâhil داخل İç, içinde.

dâme iclaluhu دام اجلاله Allah iclalini daim kılsın.

dâme ikbaluhu دام اقباله İkbali, bahtı daim olsun.

dâme mecduhu دام مجده Ululuğu daim olsun.

dâme mülkühü دام ملكه Mülkü, ülkesi daim olsun.

dâme-dâmet دام/دامت Devam kelimesinden daim ve baki olsun demektir. Müzekkerler için dâme, müenneslerde dâmet kullanılır.

dâmet fezailuhu دامت فضائله Allah fazileti baki kılsın.

damet maaliyehü دامت معاليه Şerefleri sürekli olsun.

damet saadetuhu دامت سعادتہ Saadeti daim olsun.

defterdar دفتردار Osmanlı Devleti'nde mâlî işlerin başında bulunan yüksek memur. Başdefterdar sonraları mâliye nâzırı adını almıştır.

dergâh-ı âlî درگاه عالی Pâdişah kapısı.

dergâh-ı muallâ درگاه معلا Saray.

derkenâr درکنار Bir yazının kenarına çıkma şeklinde yazılmış not, çıkma, çıkıntı, hâmiş, hâşiye.

dersaâdet در سعادت "Saâdet kapısı" anlamına gelen kelime Osmanlı döneminde İstanbul için kullanılmıştır.

destgâh دستگاه Tezgah

destgîr دستگیر Elden tutan, yardımcı, muin.

devlet-i aliyye دولت عليه Büyük devlet. Osmanlı imparatorluğu.

devletlü atûfetlü دولتلو عطوفتלו Osmanlılar'da serasker ve pâdişah dâmâdı olan vezirlere verilen unvan.

devletlü inâyetlü دولتلو عنایتلو Osmanlılar'da Dârüssaâde ağasına -kızlar ağası- verilen unvan.

devletlü necâbetlü دولتلو نجابتلو Osmanlı şehzâdeleri için kullanılan unvan.

devletlü re'fetlü دولتلو رافتلو Osmanlılar'da serdâr-ı ekreme seraskere verilen unvan.

devletlü semâhatlü دولتلو سماحتلو Osmanlı şeyhülislâmları hakkında kullanılan unvan.

devletlü siyâdetlü دولتلو سیادتلو Osmanlılar'ca Mekke şerîfine verilen unvan.

Devletlü دولتلو Osmanlı Devleti'nde vezir, müşir gibi büyük rütbe sâhiplerine verilen unvan.

dirîgâ دریغا Çok yazık, eyvahlar olsun.

dîrîn دیرین Eski, kadim.

düstûr دستور Aynı konudaki hüküm ve kurallara ölçü teşkil edecek sağlamlık ve genişlikteki ana kural, temel kaide

düvel دول Devletler.

düvel-i ecbebiyye دول اجنبیه Yabancı devletler.

düvel-i muazzama دول معظمه Büyük devletler, XIX. yüzyılın ortasından I. Dünya Savaşı'na kadar 1914- İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, Macaristan, Rusya ve İtalya'ya verilen isim.

düvel-i mü'telife دول مختلفه Uyuşmuş, anlaşmış devletler, îtilâf devletleri. I. Dünya Savaşı'nda İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'ya verilen isim.

düvel-i mütehâbbe دول متحابه Birbirini dost kabul eden devletler.

düvel-i müttetika دول متفقہ Birleşmiş devletler. 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Almanya ve Avusturya – Macaristan'a verilen isim.

düvel-i sâire دول سائرہ “Diğer devletler” düvel-i muazzamanın dışında kalan devletler.

ebbedallah ابد الله Allah ebedi eylesin.

edamallahu teala iclalehu ادام الله تعالى اجلاله Allah onun yüceliğini kudretini aziz etsin.

edamallahu teala ikbalehü ادام الله تعالى اقباله Allah ikbalini sürekli kılsın

edâ-yı hizmet ادای خدمت Hizmet etme.

ekârim اكارم Kerem>Ekrem'in çoğulu. Çok kerim, çok cömert ve eli açık olanlar.

elf الف Bin.

elhâc الحاج Hacı olmuş kimselerin isimleri önüne konan unvan sözü.

el-hâletü hâzihî الحالة هذه Bundan dolayı, bu sebeple.

elhamdulillah الحمد لله Allah'a hamdolsun.

el-iyazu billah العياذ بالله Allaha sığınırım, Allah korusun.

emâcid امجد Emced'in çoğulu. En şerefli kimseler.

emâre اماره İz, nişan, alamet.

emâsil امائل Eşler, emsal, akran, yaş, rütbe ve sınıfça denk olanlar

enarallahu burhanehu انار الله برهانه Allah delilini nurlandırın yüze kılsın.

enarallahü kabruhu انار الله قبره Allah kabrini nurlandırın.

en-necatü fi's-sıdk النجات فى الصدق Kurtuluş doğruluktur.

erba'a اربع Dört.

erbâb-ı istihkâk ارباب استحقاق Hak eden, kazanmaya layık.

erba'in اربعين Kırk.

edamallah ادام الله Allah sürekli eylesin.

evâhir اواخر Son vakitler, zamanlar. Hicri bir ayın 21-30 günleri için de kullanılır.

evâil اوائل İlk vakitler, başlangıçlar. Hicri bir ayın 1-10 günleri için de kullanılır.

evâsıt اواسط Orta vakitler, zamanlar. Hicri bir ayın 11-20 günleri için de kullanılır.

Evkâf-ı hümayun اوقاف همايون Pâdişah ve hânedâna âit vakıflar.

eyyedehullah ايده الله Allah ona güç versin, onu güçlendirsin.

eyyedehumuallah ايدهم الله Allah onlara güç versin, onları güçlendirsin.

eyyedekallah ايدك الله Allah sana güç versin, seni güçlendirsin.

fena fillah فنا فى الله Allah yolunda yok olma.

fermân فرمان عالى Yazılı pâdişah emri, berat, yarlık, buyrultu.

fermân-ı âlî فرمان عالى Padişah fermanı.

fî emanillah فى امان الله Allah'a emanet ol.

fî ma فى ما -Şu nesne- içinde.

fî ma ba'd فى ما بعد Bundan sonra, bundan böyle, bir daha =ba'de ezin

fî nefsi'l-emr فى نفس الامر İşin gerçeği, hakikatte, aslında.

fî sebilillah فى سبيل الله Allah yolunda, Allah razısı için, karşılık beklemeden.

fî yevmina فى يومنا Günümüzde, zamanımızda.

fî zamanina haza فى زماننا هذا Bugünkü günde.

fih فيه Onun hakkında

fi'l-asl فى الاصل Aslında

fi'l-cümle فى الجملة Nihayetinde, sonunda.

fi'l-emr فى الامر Bu emirde, bu emre binaen.

fi'l-hakika فى الحقيقة Hakikaten.

fi'l-hal فى الحال Bu anda, hemen, şimdi.

fillah فى الله Allah için, Allah yolunda.

fi'l-mesel فى المثل Mesela, misaldeki gibi

fi'l-vaki فى الواقع Vakıa, hakikaten, gerçekten.

gâye-gâyet غايه Son, nihayet, son gün.

gayret-şî'âr غيرتشعار Gayret gösteren, gayretli.

gedik گديك Osmanlı döneminde belli bir husus için verilen imtiyaz. Gedikler önceleri, bilhassa esnafa kendi başlarına ticâret yapmaları ve sanatlarını icrâ etmeleri için verilen hak ve imtiyazlardı; daha sonra büyük dâirelerde, sarayda belli hizmetler veya gayrimenkuller üzerinde de verilmiştir.

gurre غره Hicri bir ayın ilk günü.

hademe خدمه Hizmetçiler.

hafizallah حفظ الله Allah saklasın, korusun.

hâlât حالات Hâller

halîfe خليفه Vekil. Arşivlerde ise; mektep-cami hocasının yanında bulunan ve ona yardım eden kimse, kalfa.

hâlik خالق Halk eden, yaratan. Allah.

halledallah خلد الله Allah daim etsin.

halledallahu mülkehu خلد الله ملكه Allah mülkünü daim etsin.

halledellahu teala hilafetehu ila inkırazid-devran خلد الله تعالى خلافته الى انقراض الدوران Allah hilafetini devranın sonuna kıyamete kadar daim etsin.

hâmis خامس Beşinci.

hamse خمس Beş.

hamsîn خمسين Elli.

haşyeten minallah خشية من الله Allah'tan korkarak.

hayyakellah حيالك الله Allah ömrünü uzun etsin.

hazelehümullahu ila-yemi'd-din خذلهم الله الى يوم الدين Allah onları kıyamete kadar aşağılık ve adi etsin.

hazîne-i hümayun خزينة عامره Pâdişah, Devlet hazînesi.

Hçhutimet 'avâkibuhû bi'l-hayr ختمت عواقبه بالخير Hristiyan hükümdarlara yazılan “Allah akıbetini hayr etsin” niyazı.

her kangı هر قنغی Her hangi.

hums خمس Beşte bir.

hükm-i şerîf حکم شريف Ferman. Tuğralı padişah emri.

hüve - hû هو O. Allah. Arşiv metinlerinin üst ortasında bulunup bismillahirrahmanirrahim'in arşivlerdeki formülü ki bu yazıya besmele ile başladığını gösterir.

ibtidâ ابتدا Başlama, başlangıç, ilk gün.

ihdâ احدا Bir

ihsan ale'l-ihsan احسان على الاحسان İhsan üstüne ihsan.

ilkaü's-salib fi'l-ma القاء الصليب فى الماء Haçı suya atma.

imâmet امامت İmamlık vazifesi.

imrâr امرار Geçirme, geçirilme.

inâyet-makrun شوكت مقرون “İnâyete ulaşmış” anlamında pâdişahlar için kullanılırdı.

inhâ انها 1. Resmî bir dâireden bir üst makâma bir tâyin veya terfî için yazı yazma, teklifte bulunma. 2. İnhâ tezkeresi ve inhâ yazısından kısaltma yoluyla. Bu maksatla yazılan yazı. 3. Bildirme, haber verme, ulaştırma.

irâde-i aliyye ارادة عليه Osmanlılar'da sadrâzam buyruğu.

irâde-i seniyye ارادة سنيه İrâde-i aliyye târih.Osmanlılar'da padişah buyruğu.

irsâl ارسال Gönderme, yollama.

îsal اِصَال Ulaştırma, ulaştırılma, eriştirme, eriştirilme.

isti'câl استعجال Acele etme, sabırsızlanma.

istîfâ استيفا Tamamıyla alma, ödetilme.

istîhâl استيهال Bir şeye lââyık ve ehil olma, liyâkat, ehliyet.

istihkâk استحقاق 1. Hakkı olma, hak etme, liyâkat kazanma, lââyık olma. 2. Hak edilmiş, hak kazanılmış şey, hak.

istihsân استحسان 1. Beğenme, güzel bulma, güzel sayma. 2. fıkıh. İslâm hukûkunda farklı hükümlerden birini, kaynaklardaki sağlam delil ve belgelere dayanmamakla birlikte uygulamadaki kolaylığını dikkate alarak tercih etme.

istimzâc استمزاج Bir kimsenin ne düşündüğünü anlamak için fikrini yoklama, nabız yoklaması.

işrîn عشرين Yirmi.

i'tâ اعطا Verme, verilme.

itaat-makrun اطاعت مقرون "İtaate ulaşmış" anlamında padişahlar kullanılırdı. Allah ve Kur'an ayetleri için de kullanılır.

izn-i hümayûn اذن همايون Padişah izni.

kaddesallahu sırrahü قدس الله سره Allah sırrını kutsasın.

Kâdî'l-kuzat قاضى القضاات Kadıların kadısı, en büyük kadı.

kâdî قاضى Kadı. İslâm hukukuyla yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü dâvâyı halletmek üzere devlet tarafından tâyin edilen memur. Osmanlı Devleti'nde kadılar Tanzîmat'a kadar bütün dâvâlara, Tanzîmât'ın îlânından medenî kânûnun kabûlüne kadar ise sâdece boşanma, nafaka, mîras vb. dâvâlara bakarlardı.

kâimmakâm paşa قائممقام پاشا Sadrâzâmın sefere çıkarken veya başka bir sebeple makamından ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı vezir.

kâimmakâm-ı âsitâne-i saâdet قائممقام آستانه سعادت Sadrâzâmın sefere çıkarken veya başka bir sebeple makamından ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı vezir.

kâimmakâm-ı rikâb-ı hümayûn قائممقام ركاب همايون Sadrâzâmın sefere çıkarken veya başka bir sebeple makamından ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı vezir.

kâin كائن Olan, bulunan, var olan, mevcut olan.

kalebend قلعه بند Bir kalede kalma cezâsına çarptırılmış kimse.

kangى قنغى Hangi.

kaptan-ı deryâ کپودان دریا Osmanlı Devleti'nde deniz kuvvetleri kumandanı, kaptan paşa.

kazâ قضا Eskiden memleketin idârî taksîmâtında bir kadının hükmü ve idâresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık, ilçe.

kebîr كبير Büyük.

kede'l-îcâb لدى الإيجاب Gerektiğinde.

kema fi'l-evvel كما فى الاول Evvelki gibi.

kema fi's-sabık كما فى السابق Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi.

kerîmü's-şiyem كريم الشيم Tabiatı ve huyu cömert olan.

kesîrû'l-kerem كثير الكرم Çok kerem sahibi.

kuddise sirrihu قدس سره Onun sırrı kutsansın.

kuyûd قيود Kayıtlar.

kuyûd-ı lâzime قيود لازمه Lazım olan, ihtiyaç olan kayıtlar.

kuzât - kudât قضات Kadı'nın çoğulu. Kadılar.

lâ ale't-ta'yin لا على تعيين Tayin/tahsis etmeksizin =gayr-ı muayyen غير معين

laanallah لعن الله Allah lanet etsin.

la'netullahi aleyh لعنت الله عليه Allah ona lanet etsin.

ledâ لدى Yapıldığı zaman, sırasında.

lede'l-arz لدى العرض Arzedildikte, arzedildiği zaman.

lede'l-ihtiyâc لدى الاحتياج İhtiyaç duyulduğunda, gerektiği zaman.

lede'l-imtihan لدى الامتحان İmtihan edildiğinde, imtihan sırasında.

lede'l-vusûl لدى الوصول Kavuşulduğunda, erişildiğinde.

lede't-tahkîk لدى التحقيق Araştırıldığında, tahkik edildiğinde.

lede't-teslim لدى التسليم Teslim edildiğinde.

lede'l-hâce لدى الحاجة İhtiyaç görüldüğü zaman.

lede'l-icra لدى الاجرا İcra olunduğunda.

lehü'l-hamd له الحمد O'na hamd olsun.

levha's-Allah لوحش الله Allah ırak etmesin, vahşet vermesin. Maşaallah, barekallah.

lillahi'l-hamd لله الحمد Hamd Allah içindir.

ma fi'l-bab ما فى الباب Kapı içinde.

ma fi'l-bal ما فى البال Kalpteki, gönüldeki, yürekteki şey.

ma fi'z-zamir ما فى الضمير Gönüldeki, içteki.

ma nahnü fih ما نحن فيه Ona dair bahsedilen konu.

ma'delet-nişan معدلت نشان Adâlet gösteren.

maa ma fih مع ما فيه Bununla beraber, böyle iken, böyle ise de.

ma'ada - ma'da ماعدا -den başka. Dışında. Öte. Yanı sıra.

maazallah معاذ الله Allah korusun.

mahlûl-mahlûle محلول Bir kimsenin ölümünden sonra sâhipsiz ve boş kalan makam, mansıp, memûriyet.

maksûd مقصود Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen. Gaye, amaç.

mârrin ve âbirin مارين و عابرين Gelip-geçenler.

mârrü'l-beyan مار البيان Beyan edilmiş, açıklanmış olan.

mârrü'z-zikr مار الذكر Zikredilen, adı geçen.

mazmûn مضمون Kavram, mefhum.

mefâhir مفاخر İftihar'in çoğulu. Övünülecek, iftihar edilecek şeyler

mefâhiru'l-emâcid ve'l-ekârim مفاخر الامجاد و الاكارم Çok cömert ve en şerefliilerin -varlığıyla- övündükleri.

mefâhiru'l-ulemâi'l-muhakkikîn Muhakkîk olan âlimlerin övgüleri.

memâlik ممالك Memleketler, ülkeler. 2. Bir hükümdarın, bir devletin hükmü altında bulunan yerlerin tamâmı.

memâlik-i mahrûse ممالك محروسة “Korunan memleketler” Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı ülkesi. Mahrûse-i şâhâne, mahrûse-i padişahi, memâlik-i mahrûse-i şâhâne de denirdi.

me'mûrîn مأمورين Memur'un çoğulu. Memurlar.

men lehü'l-emr من له الامر Emir sahibi olan kimse.

merkûm-merkûme مرقوم Yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen kimse veya şey.

mersûm-mersûme مرسوم Bir yazıda “daha önce yazılan, adı geçen, anılan kimse veya şey” anlamında kullanılır, merkum, mezkûr. Tanzîmat'tan önce müslüman olmayan kimseler için kullanılmıştır.

mevlânâ مولانا “Efendimiz, sâhibimiz” anlamındaki bu söz, bâzı büyük şeyhlerin ve âlimlerin isimleri başında saygı ifâdesi olarak kullanılırdı.

mezbûr-mezbûre مزبور Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr.

mezkûr مذكور Zikredilen, adı geçen.

mızika-i hümayûn موسيقى همايون Saray mızıkası.

mie مائة Yüz.

mieteyn مائتين İki yüz.

mûceb موجب Bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey, mûcip.

mûcebince موجبنه Gerektiği şekilde, gereğince. Mucibince denilmemelidir, galattur.

muhakkik محققين Çoğulu muhakkikîn'dir. 1. Bir şeyin, bir olay veya durumun aslını esâsını, doğru olup olmadığını araştıran, gerçeği ortaya koyan, tahkik eden kimse. 2. Soruşturma yapan kimse, soruşturmacı. 3. Mârifet ve keşif yoluyla varlıkların, meselelerin hakikatini bilme seviyesine erişen kimse.

mu'în معين Yardım eden, yardımcı. Allah.

mukarrer 1. Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış. 2. Osmanlı devlet teşkilâtında bir yıllık sözleşme yapılarak işe alınan memurlardan hizmeti beğenilenlerle sözleşme süresi dolmadan yeniden mukâvele yapılmış olanlara verilen isim. 3. Osmanlı mâliye teşkilâtında yeniçeri odalarına üç ayda bir dağıtılan ulûfe ile birlikte gönderilen 300 akçe tutarındaki ek ödeme.

Mukarrer fermanı مقرر فرمانی Osmanlı devlet teşkilâtında yıllık sözleşme ile işe alınan memurlardan hizmeti beğenilenlerin sözleşme sürelerini uzatan ve memûriyette kalmalarını sağlayan ferman.

muktezî مقتضى Gerekli olan, gerekli, lüzumlu şey, lâzım.

mukteziyât مقتضيات Gerekli olan şeyler.

mûmâ-ileyh مومى اليه İşaret edilen, adı geçen.

mûmâileyhâ مومى اليها Adı geçen, sözü edilen kadın.

mûmâileyhim مومى اليهم Adı geçenler, sözü edilenler.

mûmâileyhimâ مومى اليهما -İki kimse için- Adı geçenler, sözü edilenler.

mutasarrıf متصرف 1. Bir mal yâhut mülkün sâhibi, mâliki olup kullanma hakkını elinde bulunduran kimse. 2. Osmanlı devlet teşkilâtında kazâ ve vilâyet arasında kalan sancak yâhut livânın en büyük mülkî âmiri, sancak beyi.

mucthedün fiha مجتهد فيها Üzerinde ictihad edilen mesele.

muctehidün fih مجتهد فيه Hakkında kesin delil olmayan mesele.

mülhak ملحق Bir bütüne sonradan katılmış, eklenmiş, ilâve edilmiş. Bir merkeze bağlı, tâbi.

münazaun fih منازع فيه Hakkında münazaa olunan, ihtilafı, davalı, kavgalı.

mürûr مرور Geçme, geçiş.

mürûr tezkiresi مرور تذكرة Seyahatlerde bir ülke sınırından geçmek için gösterilmesi gereken resmî geçiş belgesi

mürûr u ubûr مرور و عبور Gelip geçme.

müşârun ileyhâ مشار اليها Adı geçen, sözü edilen kadın.

müşârun ileyhim مشار اليهم Adı geçenler, sözü edilenler.

müşârun ileyhimâ مشار اليهما -İki kimse için- Adı geçenler, sözü edilenler.

müşârun-ileyh مشار اليه İşaret edilen, adı geçen.

mütaba'at متابعت Uymak, karşılıklı tabi olmak.

mütevekkilen alellah متوكلاً على الله Allah'a tevekkül ederek, sığınarak.

mütevellî متولى Bir vakfı vakfedenin koyduğu şartlara göre yöneten kimse. Esnaf teşkîlâtında seçimle iş başına gelen başkan, reis.

nâib نائب 1. Bir makâmın sorumluluğunu asıl sâhibi yerine geçici bir zaman için yüklenen, ona vekâlet eden kimse, vekil. 2. Kadı vekîli. 3. Şer'î mahkemelerde hâkimlik yapan kimse, kadı.

nâşî ناشى Dolayı, kaynaklı.

necd مجد Büyüklük, ululuk, şan, şeref, celâlet.

nefs نفس Kendi. Merkez, iç.

nefs-i emmâre نفس اماره Kötülüğü emreden nefis.

Nişân-ı hümayun نشان همايون Pâdişah tuğrası veya bu tuğrayı taşıyan ferman, berat, hüküm.

Nişân-ı şerîf-i âlîşan نشان شريف عاليشان Pâdişah tuğrası veya bu tuğrayı taşıyan ferman, berat, hüküm.

nümâyân نمایان Görünen, meydanda olan, ayan, âşikâr.

ordu-yı hümayun سراى همايون Pâdişâhın, Osmanlı Devleti'nin ordusu.

râbi' رابع Dördüncü.

radiyallahu anha رضى الله عنها Allah ondan (o kadın kişiden) razı olsun

radiyallahu anhu رضى الله عنه Allah ondan o erkek kişiden) razı olsun

radiyallahu anhüm رضى الله عنهم Allah onlardan o erkeklerden) razı olsun

râfi'-i tevkî'-i refî'ü'-şân-ı hâkânî رافع توقيع رفيع الشأن خاقانى Ferman. Padişan tuğralı emir.

rahimehümüllahu teala رحمهم الله تعالى Allah onların hepsine rahmet etsin.

reisü'l-küttâb رئيس الكتاب 1. XVIII. yüzyıla kadar) Dîvân-ı Hümayun kâtiplerinin ve kalemlerinin başı olan kimsenin unvânı. 2. XVII. yüzyıldan Tanzîmat'a kadar) Osmanlı Devleti'nde dış işleri bakanı.

re's رأس Baş, kafa. Adet keçi koyun vs. sayısı.

rikâb-ı hümayun ركاب همايون 1. Pâdişah huzûru. 2. Pâdişah bir yere giderken yanında bulunan maiyeti.

Sadaka buyurmak صدقه بيورمقى -Pâdişah- Bir kimseye bir lutuf olarak görev ve mevki vermek.

sağîr صغير Küçük

sahh صح Berat, hüccet vb. resmî evrâka “doğru ve yanlışsızdır” anlamında “sahihtir” kelimesinin kısaltılmışı olarak konulan, bâzan mühür ve imzâ yerini de tutan ح ص harflerinden ibâret tasdik işâreti

sâlifü’z-zikr سالف الذكر Daha önce adı geçmiş, bahsedilmiş olan.

sâlifü'l-beyân سالف البيان Daha önce söylenmiş olan.

sâlimen سالمًا Selamette olarak. Sağ, sağlam olarak.

sânî ثانی İkinci

sarây-ı hümayun سراى همایون Pâdişah sarayı.

savb صوب Taraf, yön, cihet.

savb-ı âlî صوب على Yüksek taraf.

savb-ı maksûd صوب مقصود İstenilen taraf.

seb'a سبع Yedi

seb'in سبعين Yetmiş.

selâse mie ثلثمائة Üç yüz.

selâsîn ثلثين Otuz.

selh سلخ Hicri bir ayın son günü.

semân- semaniye ثمان Sekiz.

semânîn ثمانين Seksen

semâvât سماوات Gökler, gözyüzü.

ser-askerî سر عسكرى Savunma, harbiye bakanlığı, komutanlığı.

seyyid سيد Efendi, önder, reis.

sitte ستة Altı.

sittîn ستين Altmış

sulbî صلبى Bir erkeğin sulbünden gelen, onun zürriyetinden olan, öz çocuk.

sûr-i hümayun سور همایون Pâdişahların, erkek çocuklarını sünnet ettirmeleri veya kızlarını evlendirmeleri münâsebetiyle düzenledikleri düğünlere verilen isim.

sülüs ثلث Üçte bir.

sülüsân ثلثان Üçte iki.

şart-ı mezkûr شرط مذکور Zikredilen şart.

şevket-makrun شوکت مقرون “Şevkete ulaşmış” anlamında pâdişahlar için kullanılırdı.

şiyem شيم Ahlaklar, huylar.

şukka شقه Üzeri yazılı kâğıt parçası, küçük tezkire.

tahrîr تحرير Yazma, yazılma.

tahrîren تحريراً Yazı ile, yazmak suretiyle.

taht-ı idâre تحت اداره İdare altında.

takdimü'l-ehemm ale'l-mühim تقديم الهم على المهم Çok mühim olanı mühim olandan üstün tutma

tatbîkan تطبيقاً Tatbik'ten uygulayarak, uygulama suretiyle.

tealallah تعالى الله Allah yüceltsin.

tebarekallah تبارك الله Allah mübarek etsin.

tecavezAllahü an seyyiatihî تجاوز الله عن سيئاته Allah günahını affetsin.

tedârük تدارك Tedarik.

tefennün fi'l-ibare تفنن في العبارة Bir defa söylenmiş bir sözü, ikinci defa söylemek gerektiğinde o sözü tekrarlamaıyıp başka şekilde ifade etme.

te'hîr تأخير Geciktirme. Geriye bırakma.

tekabbelallah تقبل الله Allah kabul etsin.

tekâsül تكاسل Tembellik, üşenme, gevşeklik, kayıtsızlık.

tekrar ale't-tekrar تكرار على التكرار Çok defa. Tekrar üstüne tekrar.

telhîs تلخيص Sadrâzam veya daha alt makamlardan pâdişâha iznini, görüşünü yâhut emrini almak için yazılan ve konunun özetini içeren yazı.

tenakerün fi'l-hayal تتاكر في الخيال Bir şeyin zikri ile ona bağlı bulunan şeyin akla gelmesi.

tersane ترسانه Gemi yapılan yer

tersâne-i Âmile ترسانة عامره Osmanlı devlet tersânesi.

tevcîh توجيه Rütbe, memûriyet vb. şerefli bir şeyi bir kimseye verme.

tevkî' توقيع Pâdişah fermanlarına, menşur ve mektuplara konulan ve imzâ yerini tutan alâmet, nişan, tuğra.

tevkî'-i hâkânî توقيع خاقانی Pâdişah tuğrasını taşıyan ferman.

tevkî'-i refî'-i hümayûn توقيع رفيع همايون Pâdişah tuğrasını taşıyan ferman.

tezkire تذكرة 1. Bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir husûsu ispâta yarayan resmî belge. 2. Aynı şehirde resmî dâireler arasındaki yazışma pusulası, makamlar arasında gidip gelen kısa yazı.

tezkire-i husûsiyye تذكرة خصوصية Pâdişahın emrini bildiren ve mâbeyn başkâtibi tarafından yazılan tezkire.

tezkire-i ma'rûza تذكرة معروضه Sadrâzam tarafından pâdişâha sunulan tezkire.

tezkire-i Osmâniyye تذكرة عثمانیه Osmanlı Devleti'nde nüfus kâğıdı yerine kullanılan belge.

tezkire-i sâmiye تذكرة سامیه Sadrâzam tarafından yazılan tezkire.

tımar تیمار Osmanlı Devleti'nde ve Anadolu Selçukluları'nda belirli bir hizmet karşılığında şahıslara tahsis edilen toprak parçası.

tis'a تسع Dokuz.

tis'in تسعين Doksan.

tüvânâ توانا Güçlü, kuvvetli, dinç.

ubûr عبور Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş.

ulemâ علما Âlim'in çoğulu. Âlimler, bilginler.

ücûrât اجورات Ücretler.

vazîfe-i mersûme وظيفة مرسومه Adı geçen vazife.

veliyyü'l-emr ولی الامر Emir sâhibi, âmir.

veliyyü'n-niam ولی النعم Nîmet sâhibi.

Yağfirullah يغفر الله Allah rahmet etsin.

yed يد El.

yerhamükallah يرحمك الله Allah sana merhamet etsin.

yevm يوم Gün

yevmî يومی Günlük

zâbit ضابط Subay.

zâbitân ضابطان Subaylar.

zâdallah زاد الله Allah artırsın.

zâhir ظاهر Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan şey).

ze'âmet زعامت Osmanlı Devleti'nde fetih sırasında elde edilen ve arâzi-i emîriyye denen yerlerden savaşınlara, bir kısım devlet ve saray erkânına kılıç hakkı ve dirlik olarak verilen beytûlmal hissesi, tımarın büyüğü.

zîde زيد Ziyade olsun, fazla olsun, artsın, çoğalsın.

zîde fadluhu زيد فضله Fazlı, fazileti artsın.

zîde ilmuhu زيد علمه İlmi artsın.

zîde ilmuhum زيد علمهم Müfredi 'zîde ilmuḥû'.Allah ilimlerini çoğaltsın, manasında dua cümlesi.
Kadılar, naibler, müftüler vs. için kullanılır

zîde kadruhu زيد قدره Kudreti, kadri çok olsun.

zîde mecduhû زيد مجده Şanı fazlalaşsın mealinde dua. Çoğulu zîde mecduhum.

zîde mecduhu زيد مجده Ululuğu artsın.

zîde salâhahû زيد صلاحه Allah, salihliğini artırsın.anlamında dua.

zîde/zîdet زيد/زيدت Artsın, çoğalsın, çok olsun. zîde müzekkerler, zîdet müennes kelimelerde, terkiplerde kullanılır.

zîdet rütbetehu زيدت رتبته Rütbesi yücelsin. Gayr-ı müslimlere hastır. Müminler için uhrevi dualar yapılırken müslüman olmayanların dünyasına yönelik temenniler geçmektedir.

ذكر الله تعالى اعلی و التقديم احق و اليق و اولی zikrullahi teala a'la ve't-takdim ehakku ve elyaku ve evla
Allah'ın zikri en yücedir, tekaddüm etmesi öne alınması) en müstehak, en layık ve en evla olandır.

zîr زیر Alt, aşağı.

züama زعما Büyük tımar sâhipleri, zaimler.